kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

ISSN 1300 853x

SAYI: 67 EKİM 2000

750.000 TL. (KDV DAHİL)

BİZE CUMHURİYET YETMEZ

"KADIN SEKRETERİMİZ ASKERDE"

FEMİNİZMİ 12 EYLÜL MÜ YARATTI?

kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

HALİDE EDİB, SULTANAHMET MİTİNGİNDE

ÜÇÜNCÜ KARISI ÜÇÜNCÜ CİNAYETİ

SIĞINMA EVİNDE DOĞANLAR

ELLİŞİNDEN SONRA CİNSİYET DEĞİŞTİRMEK

Merhaba,

Bu sayımızın ilk sayfalarında Diyarbakır ve Mardin'den haberler var. İki kadının iç burkan hikâyelerini ve Çatom'larla ilgili yeni gelişmeleri Ayşe yazdı.

29 Ekim Cumhuriyet'in 77. kuruluş yıldönümü. Halide Edib, Cumhuriyet tarihinin tartışılan kadınlarından biri. Beril, Mimi ve Necla, Halide Edib'in hayatını incelediği *Türk Modernleşmesi ve Feminizm* adlı kitabıyla ilgili olarak, feminist araştırmacı Ayşe Durakbaşa'yla bir söyleşi yaptılar.

Geçtiğimiz ay, birçok insanın yaşamında derin izler bırakan ve ülkemizde toplumsal hayatın kökten değişmesine neden olan 12 Eylül darbesinin yıldönümüydü. 80'li yıllar, darbenin ardından muhalif hareketlerin çözülüp parçalanmasına ve aynı zamanda feminist kadın hareketinin yükselmesine tanıklık etti. Uzun yıllar boyunca bu iki gelişme arasında bir bağlantı kuruldu ve sosyalistler 12 Eylül darbesinin, solu ezerek yarattığı boşlukta kadın hareketinin yeşerdiğini iddia ettiler. Necla, o dönemde kadın hareketinde yer alan çeşitli kesimlerden kadınlarla görüştü.

Türkiye'de 8 Mart'ta başlayan ve bugüne dek çeşitli etkinliklerle süren 2000 Dünya Kadın Yürüyüşü 17 Ekim'de sona eriyor. 8 Ekim'de Ankara'da bir miting düzenleniyor. Konuyla ilgili ayrıntıları dergi sayfalarımızda bulabilirsiniz.

Bu sayıda ayrıca Ayla Onder'in hazırladığı, sığınma evinde doğan çocukların öyküsünü de okuyabilirsiniz.

Bu ay, daha önce de duyurduğumuz gibi orta sayfamızda sizlere geniş kapsamlı bir anket sunuyoruz. Dergiyi nasıl değerlendirdiğinizi bilmek bizler için çok önemli. Anket hem düşünce ve önerilerinizi bize aktarmanızı, hem de bizim sizleri daha iyi tanıyıp anlamamızı sağlayacak diye umuyoruz. Anketi doldurup bize ulaştırır mısınız lütfen? İlginizden dolayı şimdiden teşekkür ediyoruz.

Pazartesi'de sık sık gönüllü emeğe ihtiyaç duyduğumuzu belirtiyoruz. Elinizden gelen her iş bizim için kıymetli. Katkıda bulunmak isterseniz lütfen bizi arayın, neler yapabileceğimizi konuşalım.

Bu sayıda yayımladığımız Cumhuriyet dönemi fotoğrafları için YKY'nin *Bir Yurttaş Yaratmak* adlı kitabından yararlandık, teşekkür ederiz.

Gelecek sayıda yeni gelişmeleri, olumlu haberleri paylaşmak dileğiyle hoşçakalın.

üçüncü karısı

üçüncü cinayeti

geçtiğimiz ay, lolan'da yaşayan sivillere yönelik askeri saldırı iddialarını incelemek üzere bir heyete katıldım. sınırdan geçmek kısmet olmadı, türk görevliler bizi habur kapısından geri döndürdüler. ama "orada" geçirdiğim bir hafta içinde önüme üç ayrı olay çıktı. bu üç olay, bölgede yaşayan kadınların maruz kaldıklarını özetler nitelikte. aile içi şiddet, devlete sırtını dayayan erkeklerin tecavüzü ve cesur bir bürokratın kürt kadınlara yönelik bir devlet kurumu olan çatom'larla ilgili verdiği bilgiler.

gözüme çarpan, kulağıma gelen başka şeyler de oldu.

1 eylül günü, evlerinde kaldığım aile, "ne olur ne olmaz" diye en küçük kızlarını yanıma verdiler. berivan'la, öğlen yemeği için tavacı recep'in lokantasında oturduk. yanımızdaki masaya türk bir sivil polis geldi, yanında bir kürt kızı, permalı saçlarını sarıya boyamış, kolsuz bluzundan beyaz sutyeni görünüyor. garson, "hoş geldin, yenge," dedi. erkeğin parmağında alyans vardı. berivan, "kesin manitası, burada kimse karısını böyle giydirmez," dedi. olağanüstü hal bölgesi'nde geçici görevle bulunan askerler,'polisler genç kadınlarla, bazen vaatlere, bazen zora dayanan ilişkiler kuruyorlar. başka illerde, tokap'ın (toplumsal kalkınma projesi) balolar düzenlediğini duydum. böyle bir balodan evine geç gelen kızını azarlamaya kalkışan babası, "sen ne diyorsun baba, benim arkamda vali var," cevabıyla karşılaşmış. babalarının otoritesiyle valinin otoritesi arasında kalmak.

dünyanın başka yerlerinden, kendi çevremizden tanıdığımız, bildiğimiz ama bazılarımızın hiç bilmediği hikâyeler.

şehmuz çiftçi üçüncü karısı hatice'yi de döverek öldürdü. bu cinayet yanına mı kalacak?

Hatice çiftçi'nin bu sayfalarda gördüğünüz fotoğraflarını çektiğimde diyarbakır devlet hastanesi'nin yoğun bakım servisi'nde yatıyordu. servisin hemşireleri onu yaşatmak için canla başla uğraşıyorlardı. dört aylık hamile olan hatice yi kocası şehmuz çiftçi bu hale getirmişti. yaptığı şeyin hakkı olduğunu düşünüyordu besbelli. karısı hastaneye yattıktan birkaç gün sonra, yoğun bakım servisinin kapısına gelmiş ve hemşirelere hatice yle konuşmak istediğini söylemişti. hepsi bilinçli, pırıl pırıl kadınlar olan hemşireler, adamın hatice'nin kocası olduğunu öğrenince hemen kovmuşlardı onu.

hatice'nin ailesi, annesi, kızkardeşleri, ben erkeklere lanet okumaya başlayınca, "bu insanlığa sığmaz" diye müdahale eden "bilinçli" erkek kardeşi, yoğun bakım servisinin insanda ümit ve yaşama sevinci bırakmayan kapısının önünde bekleşiyorduk, annesi, ağlıyordu. hikâyeyi hatice'nin kız kardeşi anlattı.

hatice, şehmuz çiftçi'nin üçüncü karısı ve üçüncü cinayeti. ilk iki karısını da döverek öldürmüş, delil yetersizliği sebebiyle birinci cinayetinden ceza almamış, ikinci cinayeti için aldığı hapis cezasını yatarken hatice'nin ağabeyiyle tanışmış. (biraz önce anlattığım değil, başka bir ağabey) hatice'yi isteyince vermişler.

"böyle adama kız verilir mi?" diye sordum annesine. pişmanlıkla ağlayarak, "ne bilelim, hapiste iyiymiş," dedi. bu görüşmeden birkaç gün sonra istanbul'a döndüğümde, beni bu olaydan haberdar eden ve başhekimden fotoğraf çekmek için izin almamda yardımcı olan sercan hemşire arayıp hatice'nin öldüğünü söyledi. ama diyarbakırlı kadınlar hatice'nin davasına sahip çıkmakta kararlıydılar. şehmuz çiftçi hakkında dava açıldı. diyarbakır barosu kadın komisyonu'nun avukatları hatice'nin ailesinden vekâlet aldılar. diyarbakır kadın platformu hatice'nin ailesini ziyaret etti. bu cinayeti şehmuz çiftçi'nin yanına kalacak mı?

Diyarbakırlı kadınların 2000 Kadın Yürüyüşü'ne yasak!

8 Mart çıkışlı bir kadın platformu oluşturan Diyarbakırlı kadınlar, bir süredir Küresel 2000 Dünya Kadın Yürüyüşü'ne destek olmak amacıyla çeşitli etkinlikler düzenliyorlar. Son olarak Kadın Yürüyüşü'ne ilişkin beş bin destek kartının Birleşmiş Milletler'e gönderilmesi eylemini gerçekleştiren Diyarbakırlı kadınlar, etkinliklerin devamı olarak, kadınların barış talebinin de gözönünde bulundurulması açısından Barış Haftası'nı kapsayan 9 Eylül 2000 tarihinde, bir kadın yürüyüşü yapmak istediler. Fakat başvuru yaptıkları Diyarbakır Valiliği, 2935 sayılı OHAL Kanunu'nun 11. maddesi gereğince yürüyüşe izin vermedi. Yasak üzerine bir açıklama yapan Diyarbakırlı kadınlar, "Platform olarak bu başvurumuzun reddedilmesini, demokratikleşmeyi bir hedef olarak önüne koyan Türkiye açısından bir talihsizlik olarak değerlendiriyoruz. Bu yasaklamanın, ileriki çalışmalarımızı etkilemeyeceğini ve kadın öznesini taşıyan tüm hareketliliğe dünyanın neresinde olursa olsun Diyarbakır'dan cevap verme çabasında olacağımızı belirtiyoruz." dediler.

çatom'larda neler oluyor?

bundan iki yıl önce gap kalkınma dairesi tarafından kurulan çok amaçlı toplum projelerinden bahsetmiştik. hatırlarsınız, bu kürt ve türk feministler arasında önemli tartışmalara yol açmıştı. mardin'e gitmişken, çatom'lara da uğradım. mardin'in ensar mahallesinde kurulu çatom'a otuz kadar kadının gidip geldiğini söylediler. ben uğradığımda binada on beş on altı yaşlarında birkaç genç kız vardı. kadınlar çocuklarının yemeklerini vermeye gitmiş. binada kilim tezgâhları vardı. bana da hemen kilim ya da da olmazsa heybe satmaya çalıştı kızlar. "peki paralar nereye gidecek?" diye sordum. "dokuyan kadına verilecek," dediler. "peki binanın masrafları?" "onu gap idaresi karşılıyor."

oradan ömerli'ye geçtik. buradaki çatom, halk eğitim merkezi'yle aynı binadaydı. orada, çatom'dan kimseyi bulamadım, ama sohbet etme imkânı bulduğum halk eğitim müdürü selahattin cilasun'dan çatom'larla ilgili ilginç şeyler dinledim.

çok gidip gelen var mı çatom'lara.

pek yok. ömerli'ye bağlı 56 köy vardı, bunların zaten 23'ü şu an boş.

köylülerin köylerine dönmeleri yönünde çalışma var mı?

şu an dönemezler, ecevit'in köy-kent projesi var, o 2002'de bitecekmiş, ancak o zaman geleceklermiş, olacak şey değil. on beş yıldır birbiriyle kavgalı köyler var, nasıl bir arada yaşarlar? kimisi korucu olmuş, kimisi olmamış, gündüz tarlalarına gidip ekecekler, sonra akşam o köy-kent'e dönecekler, olmayacak şey.

çatom'ların faaliyetlerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

bu çatom'ların kuruluşu tamamen siyasidir. 1996'da gap tan sorumlu devlet bakanı fehmi kaya refahlı mardin milletvekiliydi. ilk olarak mardin'de kurdular, sonra, şırnak anap milletvekili salih yıldırım devlet bakanı olunca şırnak'ta kuruldu, sonra da antep milletvekili mustafa yılmaz zamanında antep'te. bundan sonra trabzon milletvekili gap tan sorumlu olsa herhalde oraya kuracaklar. baştan durumları çok iyiydi. dünya bankası'ndan yüksek fonlar almışlardı.

bu fonlar kalkınma vakfı aracılığıyla mı alınıyor?

evet, zaten bu çatom'ların durumu belli değildir. ücretleri kalkınma vakfı öder, ama gap idaresinin kurumları...

sadece sivil kuruluşlara verilen fonlar var. kalkınma vakfı da sivil bir kuruluş. onun için bu işin içinde olabilir mi?

tabii. şimdi bu fonlar kesildi, eskiden burada halı kilim dokuyan kadınların sigortaları, primleri düzenli yatardı, şimdi yatırmıyorlar.

halıları nasıl pazarlıyorlar?

tüccara veriyorlar, yünü ipliği de tüccar veriyor. burada bir de başıbozukluk var. biri gelir, halının metre karesini 5 milyondan verin der, başka biri gelir, ben ondan yetkiliyim, yirmi milyondan aşağı vermeyeceksin der, ötekisi gelir, ben bakanlıktan geldim, otuz milyon olacak der.

piyasaya uydurmak zorunda değiller mi?

tüccar ne verirse onu alırlar. bir tüccarla anlaşmışlar, aslında bu işi en iyi sümer halı yapardı, tek tek bütün bölgeyi gezer fiyat verirdi.

onu da özelleştirdiler.

evet, şimdi özelleştirme çok makbul sayılıyor. bütün kâr eden kuruluşlar özelleştiriliyor.

başka neler yapılıyor çatom'larda?

bir ara bir hekim hanımı geldi, çok çalışkandı, o zaman bütün kadınlar sıraya girdiler, muayene olmaya geldiler, o kadınlara sağlık olsun, hijyen olsun, bilgi de verirdi, ama bunlar zaten devletin yaptığı, yapması gereken işler, sağlık ocakları var, diğer faaliyetleri de, yani okuma yazma kursları falan, halk eğitimler yıllardır yapıyor zaten, biz kurulurken de sorduk, "bunlar ne işe yarayacak?" diye, o zaman da cevap alamadık, siyasi meseleler çok önemlidir, burada fazilet'in ilçe başkanını hizmetli almak istediler, adam henüz istifasını valiye vermemiş, kabul etmedim, gitti, merkezden işe aldılar, işe bile gidip gelmeden aylarca maaş aldı."

Tecavüz korucunun oğluna hak!

ferhan amca, 1927 doğumlu. "altı çocuğum var." dedi. "üçü izmir'de ikisi bende, biri de suriye'de, kızlar da beş tane". yarı türkçe yarı kürtçe konuşuyordu, tercümanımız, çocuklarının isimlerini sordu, oğlanları tekleyerek de olsa sayabildi ama kızları tam olarak çıkaramadı. kendisiyle mardin insan hakları derneği'nde karşılaştık. ferhan amca, bir başvuru yapmak üzere oradaydı. kızı on üç yaşındayken muhtarın oğlunun tecavüzüne uğramış. muhtar aynı zamanda köyün korucusu, oğlu nüfusta on dört yaşında görülüyor ama ferhan amca'nın dediğine göre, askere geç gitsin diye yaşı küçük yazılmış ve aslında en az on dokuz yaşında: bu cesareti babasının konumundan almış.

cihan'a, "kimseye bir şey söylersen seni öldürürüm." diye tehdit etmiş. cihan da, büyüyen karnına rağmen ses çıkarmamış. sonra bir gün bacağında bir çıban çıkmış, annesi babası alıp sağlık ocağına götürmüşler. sağlık ocağının doktoru, "bu kız değil, hamile bu." demiş.

"kızdın mı kızına?" diye sorduk ferhan amcaya. "kızdım tabii." dedi. tercüman araya girdi. "onun ne günahı var, niye kızdın?" "bana söylemedi." dedi ferhan amca. "söyleseydi kızmaz mıydın?" dedik. "kızardım tabii," dedi.

cihan için babasının öfkesinden kurtuluş yok yani. hamile olduğunun fark edilmesinden bir ay kadar sonra sezaryenle bir oğlan doğurmuş. "isim koydunuz mu bebeğe?" diye sordum, ferhan amca, her şeye rağmen bir oğlan torun edinmiş olmaktan mutlu, gülerek, "yok koymadık, herhalde kahraman olmalı ismi." dedi. en ağırına giden, oğlanın çocuğu inkâr etmesiydi.

aslında silahların konuşacağı bir olay bu, ama işte bazı şeyler değişmiş ve ferhan amca, silaha sarılacağına ihd'ye başvurmuş. avukat ayla, onun tam olarak ne istediğini anlamak çabasıyla. "kızınla evlense şikâyetini geri alır mısın, amca?" diye sordu, ferhan amca bir durakladı. "beni istemeyeni ben de istemem." dedi, sonra kürtçe devam etti, tercümanımız çevirdi. "onların kızını almaya niyeti yok, inkâr etmek istiyorlar."

"peki kız ne istiyor?" diye sordum, ferhan amca bu soruya çok şaşırdı. kimse cihan'a ne istediğini sormamıştı.

şimdi, bebekten ve cihan'dan kan alınıp dna testi yapılacak ve sonuç belli olacak. ferhan amca en çok bebeğin ölmesinden korkuyordu, ya o zaman kan alınamazsa?

cihan loğusa yatağından çıkıp gelememişti, onun şimdilik kahraman-dan başka tesellisi yok.

avukat ayla, ferhan amca, tercüman,

ayşe düzkan

Bir cinsiyet değiştirme hikâyesi

"saç ve ince çorap çok zor"

Bize ondan ilk defa ünlü bir Türkiyeli feminist bahsetti, "Erkekken yazdığı yazıları okuduğumda, 'İşte bu adama âşık olabilirim,' demiştim, sonra cinsiyet değiştirdiğini duydum." Eski adıyla Donald, yeni adıyla Diedrie McCloskey... Kendini siyasi olarak feminist, post-modern ve serbest piyasacı diye tanımlıyor. Ünlü Chicago Okulu'ndan bir iktisatçı, "Friedman kişisel dostumdur," diyor. "Onlar değişme özgürlüğünden bahsederler hep, benim durumuma pek bir şey diyemediler. Değişmek derken pek bunu kastetmemiş olabilirler gerçi," diyor. Onunla, yaşadıkları hakkında konuştuk.

Hem tarih, hem iktisat okumuşsunuz.
Evet, önce tarih okudum, sonra da iktisat. İşin aslını sorarsanız kadın olana kadar çok başarılı bir meslek hayatım oldu benim. Okulu başarıyla bitirdim, hemen Chicago Üniversitesi'nden iş teklifi aldım. En iyi üniversitelerden birisidir.
Sonra?
Sonra evlendim. O zamanlar kadınlara ilgi duyuyordum. Üç çocuğum, bir torunum oldu. Torunum artık görüşmüyor benimle. Mesleğimde hep başarılı oldum. Küçükten beri hep kız olmayı isterdim, ama büyürken baktım ki kız olmam mümkün değil. O zaman oğlan olayım dedim. Kendi kendimi ikna ettim yani. Ve tam bir oğlan oldum. Mutsuz ya da başarısız da değildim. Örneğin lisede futbol takımında oynadım. Mutlu bir evliliğim oldu. Homoseksüel de değildim, bunu da söylemek isterim. Şimdi de maalesef lezbiyen değilim. Bu daha kolay olurdu halbuki. Bu yaştan sonra erkeklere ilgi duymaya başlamak zor.

Diedrie konferans oturumlarına bile birlikte girdiği köpeğiyle

Değişmeye ne zaman karar verdiniz?
1985 yılında, elli üç yaşına geldiğimde, mesleğimde de yükselmiştim. "Ya şimdi, ya da asla." diye düşündüm. Kendi kendime şunu dedim, "Bu son şansın, ya yaşlı bir adam olacaksın, ya da yaşlı bir kadın." Bana bir avantaj sağlayacağı için bu seçimi yapmadım. Tam aksine, kadın olmak avantajlı değil. Saç ve ince çorap bile insanın erkekliğe geri dönmesine yol açabilir. Allahım, saç ne büyük bir çile, sürekli saçınızı düşünmek zorundasınız. Kadın olmak zor bir şey. Bazı durumlarda "Bana avantajlardan bahsetmeyin, ilgimi çekmiyor." dersiniz. Benim durumum da böyleydi. Bir kadın olabileceğimi öğrendim. "Madem olabiliyorum, öyleyse olacağım." dedim. Ve bunu yaptığım için de çok mutluyum. Ama daha önce de mutsuz değildim. Sadece şimdi daha mutluyum. Tıpkı büyümek gibi bir şey bu. Olduğun insan halini almak gibi. İnsan büyürken, herkes bir şey söyler. "Şöyle ol, böyle ol." diye. Ama büyüdüğünde, bir yetişkin olarak kim olduğunu anlarsın: olduğun şeyi kabul edersin ve onu olursun. İnsanın kendisi olmasından daha müthiş bir şey yok. "İşte, bu!" dersin.
Zor olmuş olmalı.
Tabii, kadın olmak, İngilizce bir terimle, bir "iş hamlesi" sayılmaz. Bana da o anlamda pek yaramadı tabii. (Gülüyor.) Gerçi ben bir defa karar verdikten sonra, hiç şüpheye düşmedim.
Bu ameliyat için çok para harcadınız mı?
Evet, ama gerekenden fazla para harcamadım. Ucuz bir şey. Bir otomobil fiyatına. Ben de yürürüm o zaman. (Gülüyor) Çok para harcamadım yani. O sırada öğrendim ki, erkekten kadın olanlarla kadından erkek olanların sayısı birbirine yakın, Amerika'da rakamlar eşitlenmek üzere, Hollanda'da ise eşitlenmiş durumda.

Cinsel yöneliminizin değişmesi şaşırtıcı. Bu, insanın yıllar içinde öğrendiği ve değişmesi çok zor olan bir şey herhalde.
Evet, cinsiyetlerini değiştiren insanların hepsinin cinsel yönelimleri değişmiyor. Bu zaten karar vererek olacak bir şey değil.
Kültürel olarak da öğrenilen bir şey...
Evet, ama yalnızca kültürel de değil. İnsanın içinden gelen bir şey. Erkekken kadın olan bazı insanlar lezbiyen oluyorlar. Ya da kadınken erkek olanlar tam tersi. Ama üçte bir kadarı, cinsel yönelimlerini de değiştiriyorlar. Çünkü kimi sevdiğin senin kim olduğunla aynı şey değildir. Benim sorunum kimlikle ilgili, kimi sevdiğimle ilgili değil. Köpeğimi seviyorum, bundan köpek olmak istiyorum anlamı çıkmaz. Bunlar birbirinden bağımsız iki ayrı şey.
Bazı eşcinsel erkekler, erkekleri sevmelerini meşrulaştırmak için kadın olmak istiyor olabilirler.
İngilizce *drag queen* diye bir laf vardır, çok abartılı süs, abartılı kadınsı hareketler falan. Ama bu adamlar arada bir böyle giyinirler, bunu karşılık penislerini kaybetmek ve bir vajina sahibi olmak istemezler. Kız olmak istemezler, başka bir erkeği seven bir erkek olmak isterler. Bu erkek erkeğe aşktır. Ama bu sebeple cinsiyet değişikliğine giden çok fazla erkek olduğunu sanmıyorum. Eğer böyle bir şey yaparlarsa büyük bir hata işlerler.
Eşcinsel hareketi içinde de böyle bir tartışma var değil mi?
Evet, penislerini kesmek zorunda kalan eşcinsel erkekler sonradan pişman oluyorlar. "Ben eşcinselim, kadın değilim." diyebiliyorlar. Ama cinsiyetini değiştirip pişman olan çok az insan vardır. Halbuki bu hep söylenir. "Cinsiyetini değiştirme, pişman olursun." denir. Bunu diyenler cinsiyetin değiştirilemez bir şey olarak kalmasını isterler. "Bu bir hatadır, yapanlar pişman ve mutsuz olur." derler. Ama cinsiyet değiştirmiş insanların çoğu mutludur. Tabii bazılarımız doğal olarak mutlu, bazılarımızsa doğal olarak mutsuzuz. Bu başka bir şey.
Bu değişiklik politik bakış açınızı değiştirdi mi?
Evet, tabii. Feminizm açısından bakarsanız, tabii kadın olmak gibisi yok! Bir erkek olarak, feminizmden yana olabilirsiniz. "Tabii şekerim, ben de kadınları destekliyorum." dersiniz. Ama bir kadın olarak feminizm için mücadele ettiğinde bunu kendim için yapıyorum, kendim ve hemcinslerim olan kadınlar için. Başka biçimlerde de değiştim. Çok sert bir adamdım. Ne kadar sert olduğumu tahmin bile edemezsiniz. Bulabileceğiniz en maço adamdım. Şimdi yumuşadım ve daha tatlı birisi oldum. Hormon diye bir şey var. Hormon alıyorum ve muhtemelen sizin annenizdeki kadar östrojen hormonu var bedenimde. Ve artık ağlıyorum. Bu şöyle olmadı tabii, şöyle düşünüyorum. "Madem ki kadın oldum, öyleyse daha çok ağlamalıyım." Ajandamı açıyorum ve yazıyorum. "Ağlanacak." Akşamları hesap tutuyorum. "Bugün ağladım, iyi." Böyle olmadı. Şöyle oldu, bu hormonları almaya başladıktan bir ay kadar sonraydı, televizyonda acıklı bir film vardı ve birden kendimi ağlarken buldum! (Kahkahalar) Aslında kendimi çok şanslı hissediyorum. Kadınlar ileri yaşlarında daha güvenli, daha mutlu oluyorlar. Ben de o yaşa gelince kadın oldum.
Akademik çevrelerden nasıl tepki aldınız?
Bu da ilginç. Bu işe girişirken şöyle düşündüm. "Tamam gerekirse fabrika işçisi olurum." ki bu çok ilginç çünkü kadın olduğumda da erkek olduğumdaki kadar olmasa bile yine hırslıyım. Bu benim kişiliğim ama mesleğimden vazgeçmeyi göze almam ilginç. Ama bu gerekmedi. Kimse bana kötü davranmadı. Belki arkamdan konuşuyorlardı, bilmiyorum. Ama sanmıyorum. Öğrencilerim aldırmadı.
Bu çok iyi bir şey, çünkü başınıza gelen adeta bir peri masalı gibi. Bu da sık sık olan bir şey değil.
Çok haklısınız. Çünkü cinsiyet değiştirmek hep bir trajedi gibi gösteriliyor. Bu cinsiyetle ilgili endişelerimizden kaynaklanan bir şey. Böyle şeylerin iyi sonuçlanmasını istemedikleri için gidip hep en kötü hikâyeleri buluyorlar: sonunda fahişelik yapmak zorunda kalan insanlar falan. O yüzden bir başarı hikâyesi sağlanmış olmaktan memnunum. *Oprah Show* diye bir televizyon programı vardır, bunun sonunda başarılı olmuş insanların çıkarıldığı bir bölüm vardır, orada çıktım.
Tam bir peri masalı...
Evet, bana da bir peri masalı gibi geliyor. Kendimi masaldaki prenses gibi hissediyorum.

Röportaj: Lale Aykent Tunçman-Ayşe Düzkan

izmir'de panel ankara'da miting

2000 yılı Dünya Kadın Yürüyüşü bağlamında başlangıç tarihi 8 Mart olan Küresel Kadın Yürüyüşü İzmir İl Platformu, Barış haftasında Kadın ve Barış konulu bir panel düzenledi.

Paneli düzenleyen platformda KESK, HADEP, ODP, EMEP, MKM, Dicle Kadın Kültür Merkezi ve Barış Anneleri olmak üzere yedi örgüt bulunuyordu. Oysa 2000 yılı Küresel Kadın Yürüyüşü Platformu, yürüyüşün başlangıç tarihi olan 8 Mart'a çok daha fazla örgütün Kadın Komisyonları'yla bir aradaydı. Kuşkusuz yan yana durmak hiç kolay değil. Ama yürütme organının biraz gayretiyle, yapılacak işleri kulak arkası etmeden ilkeli ve disiplinli bir çabayla hayata geçirilebilirdi.

8 Mart gibi kadın örgütlerinin bir araya geldiklerinde her meselenin suyunu çıkarana kadar tartışılan bir eylemlilikte bu kadar örgütü bir arada tutabilen bir yapının dağılması anlaşılmayacak bir durumdur. Kadın ve Barış konulu bir panelde 8 Mart etkinliğinde olan Savaş Karşıtları Derneği Kadın Komisyonunun paneli düzenleyenler arasında olmaması savaş karşıtı kadınları üzmüştür. Panelde, savaşta yüzbaşı olan eşini kaybetmiş Tomris Özden ve gerilla olan çocuklarını kaybetmiş Müyesser Güneş birer konuşma yaptılar. Panele ayrıca HADEP Parti Meclisi üyesi Aysel Tuğluk, EMEP'ten Sevda Çetinkaya ve *Pazartesi*'den Ayşe Düzkan panelist olarak katıldı.

Kürt kadınların savaştaki mağduriyetini anlatan Müyesser Güneş, onlara acı veren en temel şeyin savaşta çocuklarının ölmesi olduğunu belirtti. Eğitim, öğretim gören çocuklarının eğitim kurumlarında itilip kakıldıklarını, kimsenin onlara sahip çıkmadığını söyledi. Savaşın yıkımlarının son bulması için, mağdurların kendi köylerine gönderilmesi, OHAL'in kalkması, Kürtler'in barış talebine T.C.'den olumlu yanıt gelmesi, idamın kalkması ve genel affın hayata geçirilmesinin şart olduğunu vurguladı.

Savaşın Türk kadın mağdurlarından olan Tomris Özden savaştaki kadının emek, sermaye çelişkisi dışında, ayrıca kan içinde kaldığını belirtti. Savaşın bir insanlık suçu olduğunu, bu suça kadınların ortak olmak istemediklerini vurguladı. Ayrıca savaş bölgesinde yapılan araştırmalarda Kürt kadınlarının yüzde 90'ının devlet güçleri tarafından taciz ve tecavüze uğradığı gerçeğinin ortaya çıktığını açıkladı. Bunların çoğunun da hamile bırakıldığını belirtti. Barış adına yaşanan son dönemdeki gelişmeleri ise barışa, Kürt ve Türk feodallere itibar edilerek ve AB standartlarında bir hukuk alanında hayata geçmesinin mümkün olmayacağını söyledi.

HADEP Meclis üyesi Aysel Tuğluk ise sınıflı sistemler aynı zamanda erkek egemen sistemler olduğundan ve bu sistem içinde kadınlar yer almadığından barışçıl yönlerinin geliştiğini belirtti. Savaşlara hiç bir zaman kadınların karar vermediğini vurguladı. Ayrıca Kürt sorununun adil barış temelinde çözülebileceğini belirtti. Sınıfsal ve ulusal çelişkiden çok cinsiyetçi çelişkinin daha baskın olduğunu vurguladı. Türk ve Kürt kadınlarının cinsiyetçi politikalara karşı duruşuyla örgütlenen, "Savaşa Karşı Kadın Birlikleri"nin kurulmasını önerdi. Ayrıca gerilla ve asker kaybının toplumun kaybettiği önemli değerler olduğunu açıkladı. Kürt halkının artık ortak topraklar üzerinde özgür yaşamak istediğini bunun için diyalog yöntemlerini ortaya koyduklarını, ancak savaştan rant geliri elde etmek isteyenlerin eski yöntemleri kullanmakta ısrarlı olduğunu ifade etti.

Aysel Tuğluk'un feminist bakış açısına çok yakın şeyler söylemesi kadın hareketi adına çok önemli bir adım. Ama gelin görün ki kadın mücadelesinde yan yana olduğumuz HADEP'li kadınlar her fırsatta kadınların taleplerini değil, partilerinin taleplerini taşımanın ötesine geçemiyor. Unutulmamalı ki kadın sorunu tıpkı ulusal sorun gibi özgül talepleri olan bir alandır.

EMEP adına katılan Sevda Çetinkaya ise savaşı büyük sermaye çevrelerinin çıkardığını ve kendi politikalarını şiddet aracılığıyla devam ettirilmesi olarak tanımladı. Panelde sunduğu birtakım istatistiki bilgilerden savaşa ilişkin en çarpıcı olanı, silahlanmaya ayrılan paranın yüzde 1'lik oranıyla bebek ölümlerinin engellenebileceği gerçeğiydi. Savaşın tüm kadınları mağdur etmediğini, Tansu Çiller'in bu savaşta mağdur olmadığını savundu. Savaşın yoksul kadınları hedef aldığını belirtti. Barışın hayata geçmesi için de OHAL'in kaldırılmasını, savaş çetelerinin dağıtılmasını, bölgenin koşullarının olağanlaştırılmasını, Koruculuk-Özel Tim-Jitem gibi kurumların dağıtılmasını, genel affın çıkarılmasını, köylerden zorla göç ettirilenlerin zararlarının tazmin edilmesini önerdi. Ayrıca Türk ve Kürt kadınlarının çetelere ve Cotarelli'ye karşı çıkmasının da barışı getirecek mücadele yöntemlerinden birisi olduğunu belirtti.

Son konuşmacı Ayşe Düzkan, sürekli olarak feministlerin burnuna sokulan Tansu Çiller örneğine karşı, büyük sınıf ihanetçisi Rıdvan Budak'ı hatırlattı ve barış mücadelesi ile kadın hareketinin bağlantısını anlattı.

Paneldeki konuşmalardan sonra, Türk ve Kürt kadınları 2000 yılı Dünya Kadın Yürüyüşü'nün kartlarını BM Sekreteri Kofi Annan'a postalayıp bir basın açıklaması yaptılar. 2000 yılı Dünya Kadın Yürüyüşü'nün Barış Haftası etkinlikleri içinde İzmir için en anlamlısı olduğunu vurguladılar.

Jülide Aslan

2000 Yılı Dünya Kadın Yürüyüşü'nün destekçisi kadınların kartları Birleşmiş Milletler'e postalamasına polis izin vermek istemedi. Kadınlar eylemin amacını anlatmak isteyince, karşı çıktıkları şiddetin "polisiye" biçimiyle karşılaştılar.

2000 Yılı Kadın Yürüyüşü bütün dünyada 17 Ekim'de sona eriyor. Türkiye'de son eylem 8 Ekim'de Ankara'da yapılacak miting olacak.

Yürüyüş koordinasyonundan *Füsun Doğan*'a bugüne kadarki süreci sorduk:

"Kadın yürüyüşünün ana başlıkları yoksulluk ve şiddetti. Yalnız, ülkeler kendi nesnel koşullarına göre ilaveler yapabileceklerdi. Biz 8 Mart sürecinde, savaşa ve ırkçılığa karşı taleplerimizi bu başlıklara ekledik. Miting öncesi atölye çalışması yapıldı, kürsüden ortak metinler okundu. Daha sonra bildiğim kadarıyla İstanbul, İzmir ve Ankara'da çok sayıda kart ve imza toplandı ama diğer illerde koordinasyonlar tam olarak kurulamadı. Sonuçta ümit ettiğimiz gibi yüz binlere ulaşamadık. Biz İstanbul'da Beşiktaş, Beyoğlu ve Bakırköy gibi birkaç ilçede bu faaliyeti yürütebildik. Son kart postalama eylemimizi, 9 Eylül'de Sirkeci Postanesi'nde yapma kararı aldık. Arkadaşlarla postanenin önünde toplandık. Polis bizi durdurmaya çalıştı. Çok uzun süren tartışmalardan sonra kartları atıp dağılın dediler. Basına da çok sert davrandılar. Postaneden çıktıktan sonra da, şiddet uygulayarak otuz kadın gözaltına aldılar. Aynı gece onda serbest bırakıldık.

Bildiğimiz kadarıyla şu ana kadar Türkiye'den 25 bin kart yollanmış. Bu arada polisin HADEP'in bir ilçe binasında yaptığı aramada, beş bin kadar karta el konulduğunu öğrendik.

Şimdiye kadar paneller yaptık, yürüyüşü anlatmaya çalıştık. 8 Ekim'de Ankara'da çok sayıda kadınla birlikte olmak istiyoruz."

kadirizmde sevgi ve motivasyon konsepti

Teklifle taciz arasındaki farkı her kadın bilir. Birisinde bir soru sorulur, ötekinde zorlama vardır. Bu zorlama bazen erkeğin kaba gücüne, bazen de toplumsal üstünlüklerine, örneğin mevkiine dayanarak yapılır.

Türk sinemasının ünlü maço aktörü Kadir İnanır'ın Buket Saygı'yı taciz ettiğini duymayanımız kalmamıştır herhalde. Zira geçtiğimiz ayın en çok konuşulan konusuydu. Hemen her gazetede köşe yazarları günlerce cinsel tacizi ele aldı, televizyonda birçok program yapıldı. Taraf tutanlar bazı programlarda yan yana getirildi, taraflar yerine taraftarlar konuştu, kapıştı. Aynalı Tahir'den çok daha evvel "delikanlılığını kitabını yazmış, ağır abi" İnanır'ın yandaşları papağan gibi hep bir ağızdan "Aa ben onu çok iyi tanırım asla öyle bir abimiz değildir," deyip durdular. Neyse ki cinsel tacizin kadınlar açısından önemini ve yaygınlığını bilen kadın ve erkekler açıklamalarıyla içimize su serpti.

Taraflara gelince: birçok taciz olayında sergilenen tavrı, İnanır da büyük bir pişkinlikle sergiledi. Bir televizyon programında, suçlamalara yanıt verirken, dudaklarına oturttuğu alaycı gülümsemeyle, "Buket Saygı benim dizimde oynuyor, ben onu motive etmek istedim. Ayrıca dizide oynayan tüm kızlara motive edici mesajlar çekiyorum," dedi. Buket Saygı'nın diğer kızların aksine "motive edici" tacizine hayır demesini bir türlü kabullenemiyor İnanır. Nasıl olur da onun gibi ünlü, "erkek", yakışıklı bir aktöre, bir "manken parçası" hayır diyebilir. Ekmek tekneleri olan dizide oynattığı diğer mankenler de ondan yana tavır aldılar. Ama zaten ışıltılı gösteri dünyasında dengeler meselesi hepimizce malum bir konu.

Geçen ayı İbrahim Tatlıses'in Asena'yı dövmesiyle geçirdik. Bu ayı da Kadir İnanır'ın taciziyle geçiriyoruz. Gerçi Kadir İnanır da dayak meselesiyle ilgilidir. 1984 yılında kendisi feminizmi savunurmuş (nasıl bir feminizm varmış siz düşünün) Duygu Asena'nın *Kadınca* için yaptığı röportajda sordığı. "...Hem feminizmi savunuyorsunuz, hem de hak eden kadını döverim diyorsunuz? Nasıl olabilir böyle bir şey?" sorusuna verdiği yanıt aynen şöyle. "Bana ait olan kadını diyorum. ...Şimdi mesela bir kadın aşırı feminist, benimle bir dünyayı paylaştığına göre, benim kadınım demektir. ...Sonra bir de döverim lafı altında aslında büyük bir sevgi var... Belki de büyük bir saygı saklı. Niye önüme duvarlar koymuyorum da, dövme ihtiyacı duyuyorum?

Gördüğünüz gibi sevgi anlayışı da en az motivasyon anlayışı kadar tuhaf İnanır'ın. Aynı görüşmede, seks sahneleriyle ilgili söyledikleri ise, oyunculuk mesleğini nasıl algıladığına ilişkin bir fikir veriyor.

"...Seks sahnelerinde gerçeğe yakın biçimde ilişki sahneleri çekilemiyor. Kiminin dostu, kiminin postu oluyor... Bir kere iki kişi arasında bir iletişim gerek. Birbirinden etkilenmeli. Bir şey hissedeceksin

ki, o sahne güzel olacak. Yatakta öpüşürken, yorganın altında üzerlerinde etek ve pantolon olursa, olmaz. İnsanın konsantre olması lazım." Kadınların itiraz etme ihtimaline pek değinmiyor da, birlikte oldukları erkekleri sanat önünde bir engel olarak görüyor Kadir İnanır. Buket Saygı'nın sevgilisi Çelik'e "sıcak bakmaması" bu yüzden belli ki.

Haksız da sayılmaz. Buket Saygı tacize uğradığını anlattığı basın açıklamasını sevgilisi Çelik'le birlikte yaptı. Çelik toplantıda Buket Saygı'dan fazla konuştu. Olay Kadir İnanır'la Çelik arasında cereyan ediyordu.

Yine de Buket Saygı başına gelenleri açık etmekle çok iyi yaptı. Çünkü bir kadın tacize uğradığında, karşısındaki adam ne kadar ünlü, güçlü ve zorba da olsa, onu teşhir etmenin önemli olduğunu gösterdi.

Tabii bu açıklamadan sonra, tüm "zayıflıkları" bir bir ortaya saçılıp dökülmeye başladı. Daha önce yaşadığı ilişkilerle aslında ne kadar "verici" bir kadın olduğu, bir internet sitesinde yayınlanan çıplak pozlarıyla da tacize ne kadar layık olduğu vurgulandı. Çünkü herkes Kadir İnanır gibi, eğlence dünyasındaki bütün kadınların mesleklerini yapabilmek için gereken bütün erkeklerle cinsel ilişki kurmaları gerektiğine inanıyor. Zaten bir kadın düzgün ve namuslıysa asla tacize uğramaz. Buket Saygı'nın geçmişi bu gözle yeniden "tarandı".

Oysa asıl Kadir İnanır'ın geçmişi ilginçtir. Gençliğin en yakışıklı, en ünlü olduğu sırada "ünlülerin terzisi", Mafya ilişkileriyle bir ara basını epeyce meşgul eden Canan Yaka'yla nişanlıydı. Onun kanatları altında, onun tarafından hizaya sokularak geçirdi o dönemi Kadir İnanır. Canan Yaka gibi "her yerde" etkili olabilen bir kadınla olmanın, başarısına katkısı tartışılmaz. O sıralarda da "yıkınatları" olduğu duyulduysa da pek basına filan yansıtılmadı. Ünlü olup da Canan Yaka'dan ayrıldıktan sonra ise, kendinden çok daha genç kızlarla resimleri çıktı hep. Bu sefer o, onların ün sahibi olmasına "gücüyle" katkıda bulundu: bunlardan bir tanesi bir zamanlar hep adı anılıp sonra unutulan Funda Barın'dır. Kadir İnanır'la birlikteyken bakire olduğunu iddia eder ve Kadir İnanır'ın da buna "saygı gösterdiğini" anlatırdı! Kadir İnanır ise, tacizle suçlandıktan sonra cezaevlerinden aldığı destek mektuplarıyla övünüyor. Bozacının şahidi şıracı olurmuş: onunla da katiller, tecavüzcüler, hırsızlar, çocuk istismarcıları, dolandırıcılardan başka kim dayanışma içine girer?

Bizse, Buket Saygı'yla dayanışmayı tercih ediyoruz. O, yaşadıklarını açıklama cesaretini gösterdiği için işinden oldu. Oysa bu dizi sebebiyle bir yıllık bütün iş tekliflerini reddetmiş. Konu şimdi mahkemede. Bildiğim cinsel taciz davalarının acı sonuçlarına rağmen sonucu merakla bekliyorum. Kadir İnanır bu dava sonucu ceza almamayı başarsa bile bir çok insanın gözünde rezil oldu. Belki bu diğer tacizciler için de caydırıcı olur da ellerini, dillerini, her bir şeylerini kadınların üzerinden çekerler.

Ayşe Düzkan-Nevin Cerav

NOKSAN-60-NOKSAN (İDEAL KÖŞE)

Gülay Batur

Evet.. artık baba olmak istiyorum. O'na bu konuyu açma zamanı geldi. Kimliği ve mesleği çok önemli O'un korktuğunu biliyorum ama tüm cazibe ve kozlarımı kullanıp onu ikna etmeme lazım..

Sakın acele etme, en uygun zamanı bekle, gelmiyorsa yarat. Önce O'un rahatlamasını sağla. Yorulup gerilmeye izin verme. Hadi uzaklaştır onu o mutfak tezgahından...

TAMAM CANIM!. BÜTÜN GÜN İŞTE SENDE YORULMUŞSUNDUR. GİT, ŞU KANAPEYE UZAN BİRAZ. AYAKLARIN DİNLENSİN. GERİSİNİ BEN HALLEDERİM.

TEKİ HAYATIM TEŞEKKÜRLER..

bu, daha bişey akıl. Bu gece her konuda o kadar hassas olucam ki mutluluktan gebereceksin. Ne zahane bi baba olucağımı hissedeceksin adeta.

Başını huzur ve güvenle koyduğun bu dizlerin sahibinden bi çocuk istersin dimi yavrum? Şş.. sakın yanlış anlama, aşk yarattığımız şeyden minnacık bir ricam olucak, mini minnacık şöyle bana benzeyen birinden sana.

SAHİ! BALAYIMIZDAN SONRA İLK KEZ Mİ TAŞIYORUM SENİ KUCAĞIMDA! EŞŞEK KAFAM.. NASIL DA KAÇIRMIŞIM BU MAGİKA DUYGUYU.. ARTIK HEP TAŞIYACAĞIM BEBEĞİM...

SANA BİŞEY SÖYLEMEM LAZIM SELÇUK!

HADİ SÖYLE SEVGİLİM..

!HMM!. ŞEY.. BEN HAMİLEYİM...

!!!

ÜFFULAN! ULAAN!.. ONCA EMEĞİM, DUYGUM DÜŞÜNCEM, HEPSİ HEBA OLDU. NASIL YAPAR BUNU BANA, DUYGUSUZ KADIN!.. EN UYGUN ANI NASIL DA YAKALAMIŞTIM.. LAFA BAK!. HAMİLEYMİŞ.. MİŞ.. MİŞ. YOO.. BU GÖLÜ HAZMEDEMEM.. BENİ DÜŞÜNMEDİYSEN, KENDİ KİMLİĞİNİ, KARİYERİNİ DEVİ DÜŞÜNMEDİN SALAK! HEMEN ALDIRILACAK BU ÇOCUK!

sığınma evinde doğanlar

Hoş geldin bebek. İyi bak buraya... Bu teyzeleri hiç unutma. Hepsi, annenle aynı kaderi paylaşıyor. "Aile yuvası" denen o evlerde, hepsi inanılmaz şiddet ve aşağılanma yaşadı. İyi bak etrafa, unutma, belleğine kaydet. Seni kucağına alan annen, senin de geleceğin için sığındı buraya. Onun da yeniden doğduğu yer burası!

Küçükçekmece Kadın Sığınma Evi'ne iki yıl önce gittiğimde, hamile bir kadınla tanışmıştım. Çok gençti. Şiddet gördüğü için bebeğini sığınma evinde doğurma pahasına evinden kaçmıştı ve kısa da olsa rahat bir soluk almıştı burada. Peki bebeği, sığınma evinde doğduğu için diğer çocuklardan farklı mı hissedecekti kendini?

Karnı burnunda kaçış

Sığınma evindeki kadınların öyküleri hazin. Hâlâ o şiddetten korktukları için isim ve resim vermiyorlar ama bebeklerinin fotoğrafını çekmeme ses çıkarmıyorlar. Z. yirmi bir yaşında oldukça güzel bir kadın. Evliliğinde yoğun acılar ve aşağılanmalar yaşıyor. Buna rağmen evliliği düzeltir umuduyla doğuruyor. Daha sonra kocasının amcasının kızıyla ilişkisi olduğunu öğreniyor ve boşanmaya karar veriyor. İkinci hamilelik hiç hesapta yok ama kocası tecavüz ediyor bir gece. Çaresiz kabulleniyor bu durumu. Bu arada sürekli plan yapıyor. Buradan bir gün ayrılacak ve asla geri dönmeyecek. Karnı burnundayken küçük oğlunu da alarak evden ayrılıyor. Kaçışı macera dolu. Yolda, dinlenme tesislerindeki anonslar dikkatini çekiyor. Onun saçının rengini, yaşını, boyunu tarif eden mekanik bir ses! "Görenlerin en yakın karakola haber vermesini" isteyen anonsları dinliyor. Yanında beş yaşındaki oğluyla bu anonsları dinleye dinleye İstanbul'a geliyor.

Sığınma Evi, onun için bir dönüm noktası. Hayatında açılıp kapanan bir parantez. Sık sık gülümsüyor anlatırken. Sonra küçük Yağmur'a sevgiyle sarılıp, "Çok şükür" diyor, "Sokaklarda doğurmadım. Rezil de olabilirdik. Benim için şans. Bebeğimin ilk yuvası burası. Bebeğimle birlikte benim de yeniden doğduğum yer burası! Gerçekten öyle. Hiç insanca yaşamadım ki!" Bütün bunların üzerinden çok zaman geçmiş. Minik Yağmur bir yaşında artık. Şimdi kendine ayrı bir ev tutan bebeğe isteyken kalacak yer sağlayan Z. bu yeni hayatından memnun.

N. anlatıyor

N.'nin ki de benzer bir öykü. Sığınma evinin varlığından hiç haberi olmamış o ana kadar. Hele bebeği Sığınma Evi'nde doğurmak. Yirmi üç yaşındaki N. buna ihtimal bile vermiyor. Çünkü severek evleniyor eşiyle. "Çok fazla değildi ama eşim şiddet uygulıyor, aşağılıyordu. Hamileydim ve o zaman daha duygusaldım. Evden hamileliğimin ilk dönemlerinde ayrıldım." Yedi aylık hamileyken Sığınma Evi'ne geliyor. O zamanlar bebeğini düşünmüş hep. Nasıl doğacak, sağlıklı mı, sakat mı? Onu nasıl büyütecek, nasıl tek başına mücadele edecek? Hep bu soruların yanıtını aramış. Doğurmadan bir gece önce rüyasında yağmur yağmış. Bu rüyayla bebeğin adını çıkmış ortaya, Kürtçe'de yağmur anlamına gelen Bedaliza. Onun için bir günlük tuttuğunu söylüyor genç anne. Kucağında bebeğiyle kalkıp odasına gidiyor ve çok özel diye nitelediği o defteri getiriyor. Gün gün, saat saat yazmış.

Liseli anne

B. ise bir akrabası tarafından tecavüze uğramış ve hamile kalmış. Ailesi onu istememiş. Karnında bebekle, polise sığınmış. Sonra onu da diğerleri gibi buraya getirmişler. On sekiz yaşında ve psikolojik tedavi görüyor. Bebeği şimdi SÇHEK'e ait bir yuvada. Doğumu anını anlatıyor: "Doğumuma ailemden hiç kimse gelmedi. Sığınma Evi'ne kabul edildikten üç gün sonra sancılanıp hastaneye götürüldüm. Sığınma Evi'nde kalan kadınlardan biri bana refakat ediyordu. Hastanede herkes beni onun kızı zannediyordu. O da soranlara 'kızım' diyordu.

Hamile olarak evlerinden ayrılmak zorunda kalan kadınların ortak korkusu, sokaklarda insansız, yardımsız, perişan doğurmak. Dışarıda bebeğin aç ve sefil kalabileceği ihtimalinden hep ürkmüşler. B. bebeğinden söz açılınca hüzünleniyor. Onu çok özlemiş. "Bir kere gittim, göstermediler" diyor acıyla. "Ben iyi değilim şu an. Psikolojik tedavi görüyorum. Çocuğum yanımdayken iyiydim. Ama onun bir süre orada kalması gerekiyor, kendime gelinceye kadar..."

Sığınma Evi'nin yöneticisi İlknur Nayır, kadınların birbirine çok benzer hikâyeleri olduğunu anlatıyor. Eminim ki Z.'nin sözleri diğer anneleriçin de geçerli: "Bebeğimle birlikte ben de yeniden doğdum!"

Ayla Önder

Z, Sığınma Evi'nde doğurduğu Yağmur'la.

Sığınma Evi Yöneticisi İlknur Nayır ve Küçükçekmece Belediye Görevlisi Nesrin Topçuoğlu, orada doğan bebeklerden biriyle.

"kadın sekreterimiz askerde"

KESK'e bağlı Eğitim-Sen son genel kurulunda her şubede kadın sekreterlikleri kurulması kararını aldı. Kararın uygulanması ise farklı tepkilere yol açtı.

Genel Kurul'da sekreterliğin kurulma sebepleri şöyle belirtilmiş: "Sendikanın on yıllık mücadele sürecinde kadın komisyonları içinde yapılan çalışmaların kadın sorununun çözümüne yönelik politika üretme ve bunları hayata geçirmede istenilen düzeye gelmediği görülmüştür. Kadın komisyonlarının çalışmalarında emek boyutu yüksek olmasına rağmen komisyonların işleyişine göre sekreterliklere bağlı olması karar organlarını doğrudan etkilemesini engellemekte-

dir. Sendikalı kadın oranı yüzde 34 olmasına rağmen kadınların karar alma süreçlerinde genel merkezde ancak dokuz yöneticiden biri (yüzde 11.1), şube yönetimlerinde ise 686 şube yöneticisinden 165'i kadın (yüzde 24) olabilmektedir. Bu verilerden yola çıkılarak kurulan kadın sekreterliği öncelikli olarak kadın üyelerin sorunlarını belirleyerek, var olan olumsuzlukların giderilmesi, kadınların toplumsal yaşama ve sendikal örgütlenmeye aktif katılımının artırılması emeğini ve kendini örgütleyebilmesi, politika üretebilmesi için çalışacaktır."

Bu kararın hayata geçmesi sürecinde yaşananlarla ilgili olarak değişik illerden Eğitim-Sen'li kadınlarla görüştük.

Eğitim-Sen İstanbul
2 No'lu Şube üyesi Leyla Doğan:
"Malum sol anlayış geçerli"

Eğitim-Sen bir emek örgütü. Eğitim-Sen içerisinde kadın üye sayısı oldukça fazla. Biliyorsunuz toplumumuzda öğretmenlik bir kadın mesleği olarak sunulur bize. Tabii bunun sebepleri de belli. İşte yarını günü boş olsun, evine, çocuklarına daha iyi baksın, daha iyi çalışsınlar gibi. Net sayı bilmiyorum ama iki sene önceki verilere göre kadın üye oranımız yüzde 34. Buna rağmen yönetimlere bakıyorsunuz, kadınlar emek, barış, özgürlük ve demokrasi mücadelesinde aktif olaleri ve ayrıca kitle örgütleri, sendikalar olmak zorunda. Buradan yola çıkarak kadınların sorunlarına daha duyarlı olabilmek, üyelerimiz arasında cinsiyetçi yaklaşımı giderebilmek, böyle bir eğitim çalışması başlatabilmek için bu sekreteryayı oluşturduk. Kadın arkadaşlarımız evlilik gibi bir sorumlulukları yoksa sık sık sendikaya geliyorlar, çalışmalara katılıyorlar. Ama bir bakıyorsunuz evlenmiş ve sendikaya seyrek gelmeye başlıyor. Evin sorumluluğu, çocuk derken kadının yükü artıyor ve sendikayı bırakıyor. Bu durum da yanlış bir görüntüye yol açıyor. Kadınların birini bulmak için buraya geldiği yanılgısı oluşuyor. Kadının çalışma hayatı da yeterince zorlu zaten, kreş problemi var, özlük haklarıyla ilgili problemleri var.

İki yıl önce KESK'in Ankara'da bir kadın kurultayı olmuştu. Oradan gelen birikimler ve düşünceler de düşüncelerimize eklendi. Vermeye çalıştığımız eğitimin kendisi de cins ayrımcı olunca bunların hepsine karşı birşeyler yapmamız gerekti. Çünkü ders kitapları da erkek egemen bir anlayışın ürünü. Ben kendi adıma kadınların kimseden yardım beklemeden kendi sorunlarının üstesinden gelmek ve kendi ayrı örgütlerini yaratmak zorunda olduğunu düşünüyorum. Kadın sekreterliği bütün bunların bir sonucu oldu aslında. Bu çalışmalarla kadınların şube yönetimlerinde daha fazla söz sahibi olacakları. şube başkanlıklarını erkeklerin tekelinden çıkaracakları bir yapı hedefliyoruz. Mesela Eğitim-Sen'de kadın şube başkanı sayısı sadece sekiz.

Sekreterliğin kurulmasından sonra muhtelif tepkiler oluştu. Bilirsiniz klasik sol bir düşünce vardır kadın örgütlülüklerine karşı. Bunlar sekreterliğin kurulmasına da karşı çıkıyorlar. Ama genel yaklaşım olumlu. Bunun dışında sendikamızın hiç kadın üyesi olmayan şubeleri var. Bu şubelerde de erkekler sekreterlikle ilgilenecekler. Hatta bununla ilgili bir olay var. Eğitim- Sen'in Genel Başkanlar Kurulu toplantılarından birinde bir şubeye, "Sizin kadın sekreteriniz nerede?" diye sorulmuş. "Bizim kadın sekreterimiz askerde," diye cevap gelmiş. Şimdilik kadın üyelerin olmadığı yerlerde sekreterlik erkek arkadaşlar tarafından yürütülecek. Kadın ve Aile Bakanımız'ın da erkek olduğu bir ülkede bu da oldu işte. Ama sanıyorum zamanla her şubede kadınlardan oluşan bir kadın sekreterliği oluşacaktır. Bu şart zaten."

Diyarbakır Eğitim-Sen
Kadın sekreteri Müzeyyen Akıncı:
"Kadınların sorunlarının gündeme gelmesinde faydalı oldu."

"Kadın sekreterliği, Eğitim-Sen'in Dördüncü Kongresi'nde alınan bir karardı. Bizim içimizde de bu fikre karşı çıkan kadın arkadaşlarımız oldu. Bütünlüklü bir mücadele hattı varken neden ayrıca kadın sekreterliği diye düşünenler oldu. Kadın sorunu ve kadın mücadelesi toplumsal dinamiğin önemli bir parçası bence. Bizler sendikada şimdiye kadar kadınlar olarak kadın konisyonlarıyla mücadelemizi sürdürdük. Ama alt bir komisyon olduğu için karar alma mekanizmalarında bir güç olamıyorduk. Bizim kadın komisyonlarında yaptığımız çalışmalar bugüne gelinmesinde önemli paya sahip bence. Bizim için kadın sekreteryası bir kazanımdır. Alt komisyon olarak, kadın arkadaşlarımız sorunlarımızı ne kadar dillendirseler de çok etkisi olmuyordu. Ama biz sekreterlik olarak kadın sorununu sendikalarda daha kolay gündem yapacağız. Sendikalardaki erkek egemenliği kadınların kendilerini buraya ait hissetmemesine yol açıyor. Kadınların önünün açılmasında sekreterlik önemli bir adımı olacak. Bizim kadın üye oranımız da yüzde 30'larda, bu iyi bir oran ama hiç kadın üye olmayan yerlerde üzücü bir durum olarak sekreterliği erkek arkadaşlar yapacak ve ben bu durumu kaygı verici buluyorum. Yönetimde kadın yoksa basın yayın sekreterliğinden biri bu görevi üstlenmek zorunda. Bizim burada da basın yayın sekreterliğini lağvederek kadın sekreterliğini kurduk ve ben burada çalışıyorum artık.

Beyhan Demir

cumhuriyet bize yetmez

Cumhuriyet bir modernleşme projesiydi. Dünyayla başka türlü ilişki kurulacak, başka türlü üretilecek, başka türlü yaşanacaktı. Osmanlı'nın zenginleri mülk sahibi olmakla yetinmiyor, sermaye sahibi olmak istiyorlardı. Sadece onlar değil, bürokrat ve askeri seçkinler de artık başka türlü yaşamak istiyorlardı.

Kadınların da, bütün bunların icaplarını yerine getirmelerini istediler. Tıpkı Batılı kadınlar gibi, çalışmayı, sokakta gezmeyi kolaylaştıran kıyafetler içinde, erkeklerin meraklarını giderecek biçimde ama onların "namus"unu rencide etmeyecek bir hal ve ilişki.

Cumhuriyet'le bu topraklarda birçok şey altüst oldu. Bir ülke, bir ulus kuruluyordu, bunun için birçok şeyin üstünde çizmelerle gezildi. Ama bütün kuruluş dönemlerinin tazeleyici havası da esti buralarda. Eşit değil ama daha eşitlikçi, serbest değil ama daha hür.

Kadınlar daha önce yapmadıkları şeyleri yaptılar, pilot olup, isyan eden Dersimliler'i bombaladılar mesela. Yani yalnızca başarıya değil, eziyete ve suça da ortak edildiler.

Cumhuriyet kadınların hayatını çok değiştirdi, önlerinde ufuklar açtı. Ama Cumhuriyet 1923'te de kadınların projesi değildi. Biz de bugün Cumhuriyetle yetinmeyeceğiz.

Elveda İş Bankası!

21 Eylül Perşembe günü, *Milliyet*'te, Meral Tamer'in köşesindeki yazı beni alt üst etti: "İş Bankası, kadını müfettiş yapmıyor".

Biliyorum, diyeceksiniz ki, kadınları işe almayan, öncelikle işten çıkaran, vb. kim bilir kaç binlerce işyeri var bu ülkede. Doğru. Ama bir de "büyük" kurumlar var. Halkla ilişkiler alanında buna "kurum kimliği güçlü" , "kurum imajı olumlu" falan denir. Bunlardan biri de İş Bankası idi benim açımdan. Cumhuriyet'in ilk kurumlarından, dolayısıyla da o (bir miktar "sözde" olsa bile) değerleri benimsediği varsayılan bir kurum. Hani Halide Edip'ler, Çalıkuşu, vb.

Meral Tamer diyor ki, diğer büyük bankalarda (Yapı Kredi, Akbank, Garanti, Ziraat ve Vakıfbank gibi) böyle bir ayrım yokken, İş Bankası "bir kadın Şırnak'a gidip teftiş yapamaz" gerekçesiyle müfettişlik sınavına kadın aday kabul etmiyor. Devlet "bir kadın"ı Şırnak'a öğretmen, ebe, doktor, yargıç vb. yollamıyor mu?

Uzun lafa gerek yok. Ben buradan iki çağrı yapmak istiyorum:

İş Bankası hakkında, ülkenin birlik ve bütünlüğünü zedelemekten (Şırnak'ı İzmir'den "ayırmak" yani) ve halk arasında, dil, din, ırk ve /veya cinsiyet ayrımı yaparak infiale neden olmaktan, SUÇ DUYURUSU'NDA BULUNUYORUM.

"Şırnak'a gidemeyecek" olanların tümünü, yani tüm KADINLARI, İŞ BANKASI'NDAKİ HESAPLARINI KAPATMAYA DAVET EDİYORUM.

Hülya

Uluslararası Hukukçu Kadınlar Federasyonu'nun (F.I.F.C.J.) başkan yardımcılığına Avukat Ayşen Önen seçildi.

Uluslararası Hukukçu Kadınlar Federasyonu (F.I.F.C.J.), 1928 yılında beş kadın hukukçu tarafında kurulmuş. Merkezi Paris'te bulunan Federasyon Birleşmiş Milletler, UNESCO, FAO, gibi kuruluşların toplantılarında temsil yetkisine sahip.

Uluslararası Hukukçu Kadınlar Federasyonu'nun 17. Genel Kongresi 6-10 Eylül tarihleri arasında İspanya'nın Toledo kentinde gerçekleştirildi. Otuz beş ülkeye bağlı Hukukçu Kadın Dernekleri'ne üye 200 kadar delegenin katılımıyla yapılan Genel Kurul'da Türkiye'yi Türk Hukukçu kadınlar Derneği adına dokuz kadın hukukçu temsil etti.

1968 yılından yu yana F.I.F.C.J.'nin üyesi olan Türk Hukukçu Kadınlar Derneği'nden Av. Ayşen Önen, Federasyon'un başkan yardımcılığına getirilirken, konsey üyeliklerine de Prof. Aysel Çelikel, Av. Ayşen Önen ve Av. Ayla Babila ittifakla seçildiler. Ayrıca F.I.F.C.J.'nin 2001 yılı kongresinin Türkiye'de yapılmasına karar verildi.

Avrupa, Afrika, Güney Amerika, Kuzey Amerika ülkelerinin çoğunlukta olduğu federasyon her sene başka bir ülkede toplanıyor. Birleşmiş Milletler in Kadın Komisyonları ve Pekin'de yapılan toplantılarda belirlenmiş kararlar ve konularla aynı paralelde çalışmalar yapılıyor. Ve bu çalışmalar daha sonra bir bildirgeyle açıklanıyor.

1948 İstanbul doğumlu, İstanbul Universitesi Hukuk Fakültesi mezunu Av.Ayşen Önen, bu seneki kongrenin çalışmalarını ve aldığı kararları anlattı.

"Üyesi bulunduğum Hukukçu Kadınlar Derneği,1968 yılında kuruldu, kurulduğu sene de Uluslararası Hukukçu Kadınlar Federasyonu na üye oldu. O dönemde de, ilk kadın avukatlarımızdan Av. Süreyya Ağaoğlu F.I.C.J.'de başkan yardımcısı olmuştu, ben ikinciyim. Önceden konsey üyesiydim zaten daha sonra da yönetim kuruluna seçildim.

Toledo'da yapılan toplantımızda bu seneki konumuz Kadın ve Şiddet'ti. Şiddet ana başlığı altında üç grup çalışmamız oldu. Bunlardan biri ve bizim katıldığımız çalışma, Silahlı Çatışmalar, Dinin Etkileri ve Kadın Hakları. İkinci çalışma başlığımız Ekonomik Küreselleşme, bunun getirdiği problemler ve Kadın Hakları. Üçüncü olarak da Siyasi İktidarın Kullanımı ve Kadınlar. Her ülke tebliğini sunduktan sonra bir bildiri yayınladık, bunları gerekli yerlere ulaştırmaya çalışıyoruz. Bu seneki kongrede ise şu kararlar alındı:

• Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Hakkındaki Konvansiyon'un etkin bir şekilde uygulanması ve bu konudaki çekincelerin kaldırılması,

• Anılan Konvansiyon'un BM Genel Kurulunca 1999 yılında kabul edilen "Ek İhtiyari Protokollü"nün üye devletlerce acilen onaylanması,

• Kadınların siyasi, ekonomik, sosyo-kulturel bütün karar mekanizmalarında, tam eşitlikçi demokrasiyi gerçekleştirecek biçimde katılımının sağlanması, eşitlikçi kotaların tesisi için seçim ve siyasal partiler yasalarının gözden geçirilmesi,

• Silahlı çatışmalarda kadınlara uygulanan cinsel şiddetin ve tecavüz, insan ticareti, işkence, esaret, fahişelik, kısırlaştırma ve zorla döllemenin önlenmesi gibi önlemler önerilmiştir.

Biliyorsunuz, Türkiyenin'de imzaladığı kadın haklarıyla ilgili uluslararası çeşitli konvansiyonlar var Bu konvansiyonlara uygun çalışmaların ne şekilde olduğunu tespit etmeye çalışıyoruz, önerilerde bulunuyoruz. Yani bir hukuki üniform, kadın hakları konusunda sonuca varmaya çalışıyoruz.

Türkiye'de bir takım reformlar var, bazıları da henüz taslak halinde, biz bunların hızlandırılmasını istiyoruz, bir an önce yasallaştırılmasını istiyoruz. Bu konularda bir takım taleplerimiz oluyor, epey yol aldık diye ümit ediyorum. Bir de bunların tabii gerçek hayata geçmesi çok önemli."

Nevin Cerav

kemalizm; orta sınıf ka

29 Ekim'de Cumhuriyet'in 77 yılını geride bırakmış olacağız. Türkiye'de onunla tanımlanan, kamusal alanda söz sahibi olmuş başarılı bir öncü kadın kuşağı var; Cumhuriyet kızları... Yoksul kadınlar bir yana, aynı Cumhuriyet, kendi kızlarından bazılarına da pek cömert davranmadı. Halide Edib bu "kızlardan" biri. Savaşta onbaşı oldu, barışta sürgüne yollandı. Daha sonra ise itibarı iade edilerek hoca yapıldı. Geçtiğimiz günlerde feminist araştırmacı Ayşe Durakbaşa'nın Halide Edib'in hayatını, Türk modernleşmesi ve feminizm açısından incelediği kitabı yayınlandı. Kitap Türk modernleşmesinin kadınlar açısından alternatif bir tarihini de veriyor...

Ayşe Durakbaşa ile söyleşi için bundan uygun bir zaman olamazdı. Kitabı yutarak okuyan üç kadın bir cumartesi düştük yola. Acıbadem'de, Ayşe'nin evinde buluşacaktık. Evde bizi karşılayanlardan biri de Ayşe'nin altı aylık küçük oğlu Ali Cemre'ydi. Ayşe'nin büyük oğlu Nisan, babasının yanındaydı sonra katıldı aramıza. Kasetleri çözerken Ali Cemre'nin bu röportaj işine ne denli ciddi itirazları bulunduğunun iyice ayrımına vardık... Kimi yerlerde agucuk sabotajına kurban gitmişiz... Sağlık olsun ne diyelim. Ayşe şu anda Mimar Sinan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde doçent olarak görev yapıyor. Toplumsal cinsiyet sosyolojisi, kadın, Türk modernleşmesi üzerine çalışmalarını sürdürüyor.

Kitaptaki kavramlar ve analiz bölümü çok güzel, tartışmaya açtıkların önemli. Gender kavramını her durumda kullanma yanlısı değilsin, biraz açar mısın?

Aslında çok tartışılıyor. En çok Amerikan sosyolojisinde yer etti bu kavram. Kavramların çoğu Amerika'dan geliyor, oradan Avrupa'ya gidiyor. Ben Berlin'de "Gender and History" isimli bir tarih seminerine katılmıştım. Almanlar da karşı çıkıyorlardı. Almanca'da gender'ın tam karşılığı bulunmadığı için çeviride sorunlar yaşanıyormuş Türkçe'ye toplumsal cinsiyet diye çevirmiştik. Ama toplumsal cinsiyet deyince, sanki beden var ve o bedenin üzerine de toplumsal olarak bir şeyler yazılıyor. Orada beden eylemsiz bir varlık gibi anlaşılıyor. Yani bedenin kendisinin cinsiyetlenmiş olması. toplumsal cinsiyet kavramı içinde ifadesini bulamıyor diye duşünüyorum. O yüzden ben değişken olarak kullanmayı tercih ediyorum. Bazen toplumsal cinsiyet, bazen yalnızca cinsiyet, bazen cins, bazen cinsellik, bütün bu kavramları yeri geldiğinde kullanmayı tercih ediyorum. Bu kavramların birbirlerinin yerine kullanılmasından bahsetmiyorum. Düaliteden kurtaralım biz bu kavramı. Biyolojik ve toplumsal cinsiyet düalitesinden, kavramsal ikilikten kurtaralım ve anlamları çeşitlendirelim. Bunları tartıştıkça kullandıkça karşılıklar bulacağız. Bunun en iyi karşılığı şudur diyemem ama bu tartışmayı yeterince yapmıyoruz diye düşünüyorum.

Gender'ın ilişkilere vurgu yapan bir yanı var... Bunun bir maddi ezilme halini, kadınlık durumunu gözardı ettiği de söylenebilir mi?

Kadınlık durumu daha sesli bir kavram. Diğer kadınlarla paylaştığın bir durumu anlatıyor. Ama yalnızca toplumsal cinsiyet koşullarını değil aynı zamanda bedeni paylaşmak. Yani, bedenin deneyimleri üzerine konuşmak zorundayız orada, kadınların paylaştığı bir şey var. Birçok feminist ise "Gender Araştırmaları"nını, kadınların paylaşımını, feminist çalışmaları depolitize ettiğini söylüyor.

Ben o eleştirileri anlıyorum. Ama akedemya içinde "Gender Araştırmaları"nı tercih ediyorum. Çünkü o zaman doğrudan tarihi sarsabiliriz iddiası ile ortaya çıkıyorsun. Toplumsal cinsiyet tarihi yaparak tarihi doğrudan değiştirebilirsin. Kadın çalışmaları olduğunda marjinalize olma olasılığı çok fazla. Feminist araştırmacılar için bunun taktiksel bir yönü de var. Yani bilim alanlarının toptan dönüşümünü sağlamak için gender kavramını kullanmak araçsal ve bu. toptan dönüşümü istediğimiz için de politik bir araç haline gelebilir.

"Politik'ekonomi kavramı' sosyal tarih incelemesinde yetersiz, 'politik kültür' kavramını kullanıyorum" diyorsun. Bu vurgu, ezilmenin maddi temelini görmeyi engellemiyor mu? Christine Delphy ve pek çok feminist, patriyarkanın, ekonomik temeli eriçi üretim tarzı olan bir sistem olduğunu söylüyor. Kurtuluş politikalarını bu temele oturtuyorlar? Kültür üzerinden kurtuluş politikası olabilir mi?

Kurtuluş politikası. kulturun deşifre edilmesi, kimliklerin sınırlarının aşılmasıyla mümkün diye düşünüyorum. Kurtuluş politikasını bir sistemin değişimi diye düşünmediğimi için bireysel kurtuluş politikasını önemsiyorum. Ama bu, o bireyin tek başına yapacağı bir şey değil elbette, kendi sınırlarını aşması lazım... Ben yaşam alanlarından çıkabilecek bir kurtuluş politikasından yanayım. Bu alanlarda da kültürden daha maddi bir şey yok . Kültürü bir üst yapı kurumu olarak algılamıyorum... O çok yaşamsal bir şey. Hem kimliklerle ilgili. aynı zamanda da ekonomi ile ilgili bir şey. Yani tüm bir yaşamı nasıl yaşadığınla ilgili bir şey... Burada kimliklerin oluşumu sorusu önemli. Politik kültür dediğimizde de böyle bir şey anlıyorum. Kimlikler nasıl oluşturulmuş ki bizleri sınırlıyor? O sınırlarla mücadelemizin ekonomik temeli var tabii ..

Bu temele rağmen dönüşebilir mi?

Evet olabilir...Feministlerin getirdiği yenilik de o. Topyekûn sistem değişikliğini beklemeden yaşamsal kurtuluş yollarını bulmaya çalışıyoruz. Bedeni, toplumsal cinsiyet farkını biçimlendiren potansiyel kulturel kaynak olarak değerlendirmeliyiz. Bu kaynak politik olarak dönüşebilir.

Gelenek içindeki direnme pratiklerinden, onun dönüştürücülüğünden söz açıyorsun bir yerde...

Bu Türkiye'deki örgütlenmelerle ilgili bir şey. Biz örgütçü değiliz, örgütler kurmayı ve örgütlerde mücadeleler yapmayı bilmiyoruz, bunu çok fazla deneyemiyoruz. Geleneğin donüşturuculuğunü biz çok mikro alanlarda yaşadık. Geçen gün kız kardeşimle herkesin birbirinin kuyusunu nasıl kazdığını konuşuyorduk. Ama bütün bu ortamda kadın dostlukları da var. Bu örgüt değil, örgütlü mücadele değil ama bunların dönüştürücülüğünü ben kendi hayatımda çok yaşadım. Kendi kimliğimi kurmamda sınırlarımı aşmamda, kadın dostluklarının büyük yardımı oldu.

anı için zihinsel bir harita

Dişilik ve kadınlığı birbirinden ayırma temelinde şekillenen paradigma, 2.Meşruiyet, Kemalist dönem ve günümüzde daha radikal feminist görüşlerde de var diyorsun. Nasıl yani?

Evet Kemalist söylemden daha radikal olan feminist argümanlarda bu temaya rastlayabiliyoruz. Dişi yerine kadın olmayı tercih etmek. Dişiliğin erkeğe göre tanımlandığı duşunuluyor. Dişiliği ön planda bir kadın gibi düşünülüyor. Kadın ise Kemalist söylemde özellikle toplumsal katkısı olan bir birey. Bugün bazı feminist yaklaşımlarda da bu var.

Çünkü feminist tezlerle de kadınların toplıma katkısından söz ediliyor... Ortodoks Marksist görüşlerde özellikle. Genç insanlar süslenmeyi burjuva bulup, üretime katkısından dolayı işçi kadını ön plana çıkarıyor.

Modernleşmenin alternatif tarihini yazmak için başka bir seçim olamaz mıydı? Niye Halide Edib?

Halide Edib. Türk modernleşme tarihinde enteresan bir figür. Hem çok merkezde öncü grup içinde yer almış bir kadın, bir lider, hem de Atatürk'le anlaşmazlığa düştüğü için savaşın hemen ertesinde dışlanmış bir kadın. Bir de Halide Edib herkesin okuduğu bir kadın. Mesela annemle paylaşabildiğim bir kadın. Annem bana "Halide Edib gibi yazar ol" derdi. Halide Edib'i teyzem de okuduğu için onu teyzemle de konuşabilirim. Halide Edib üzerine konuşamayacağım kişiler şimdiki öğrencilerim olabilir. Onlar Halide Edib okumuyor. Ursula K.Leguin okuyor. Halide Edib'in romanları kadınlar için önemli. Bazı romanlarında kadınların kültür içinde bulundukları konumu tartışır. Kadının kendi ahlakını kurma meselesini tartışmaya açabilecek romanları vardır. Örneğin *Handan* böyle bir romandır ve beni çok etkilemiştir. Halide Edib'in benim üzerimde değişik yaşlarda değişik etkileri oluştu.

Bir de şu dikkatimi çekti, bir anlaşmazlığa düşüyorlar, dışarı gidiyorlar, hiçbir zaman aleyhine konuşmuyor... Çok canı yanmış oysa...

Evet...Türkiye adına, konuşuyor bir bakıma Türk milliyetçisi. Başka insanlara karşı Türkiye yanlısı. Türkiye Cumhuriyeti'ni anlatıyor. Diktatörluk olduğunu söylüyor tabii ama aynı zamanda reformların da duyurusunu yapıyor bir anlamda.

Döndükten sonra da o eski tutumunu sürdürüyor....

O zaman bence suskun kalmış, sansür etmiş kendini. Ona roman ödülü veriyorlar. Kendisini bağışlatmak ister gibi Türkiye Cumhuriyeti.

Halide Edib'den bir feminizm çıkabilir mi? Öyle bir eğilim var ya. Geçmişte şu veya bu biçimde direnen, kadın hakları diyen her kadını....

Onun kendini nasıl tanımladığı önemli. Aslında Halide Edib kendini feminist olarak nitelendirmiyor. O bir Türk vatanseveri ve milliyetçisi. Kadın haklarını o çerçevede savunuyor.

Mesela Nezihe Muhiddin'den farklı mı?

Farklı, Halide Edib farklı... Kendi kurduğu feminist örgüt -feminist örgüt diyeyim hadi ona- Teali-i Nisvan Cemiyeti, ondan bile çok ayrıntılı söz etmiyor mesela. Diğer kadın örgütlerinden ise hiç söz etmiyor. Kendisini daha çok yazar

olarak, bir birey, bireysel bir öncü kadın olarak ve Türk milliyetçisi olarak görüyor. Kendisini nasıl algıladığı, tarihini nasıl yazmak istediği bence daha önemli. Yazar olarak tanımlanmak istiyor... Kesinlikle yazar olarak... Sürgün meselesinin üzerinde yazarlığı dolayısıyla özellikle durdum. Bence yazar kimliğini kuruyor, yani çok önemli onun için yazar- kadın olmak. İngiltere'de yaşamış olmak da bunu keza teşvik etmiş, artırmış...

Halide Edib'de oryantalizm var mı?

Halide Edib'in oryantalist bir bakışı var mı kendi toplumuna karşı? Bir öğrencim getirmiş, Behice Boran'ın şöyle bir eleştirisi var, Halide Edib aslında İstanbul mahallelerini anlatıyor ama karakterler yine yurtdışından bulunmuş, getirilmiş karakterler. Yerli karakterler değil diyor. Yani toplumsal gerçekliği yansıtmadığı için eleştiriyor. Ben aslında o gözle okumuyorum. Kitaplarını okuduğumda bazı tipleri gerçekçi gelmiyor bana da mesela, *Tatarcık*'taki Lale'den söz ediyor Behice Boran. Ama bunları roman kurgusu içinde, kurmaca içinde düşünmek lazım diye duşunuyorum. Romanlardaki kişilerin o gün rastlanamayacak kişiler olması demek, onların gerçekçi olmadığı anlamına gelmez. Orada gerçekçi olan içinde yaşadığı mahalleye aykırı tiplerin seçilmiş olması, bu Halide Edib'in bir seçimi. Edebi bir şey o, edebiyat kurgusu açısından doğru bir seçim diye düşünüyorum

Şimdi bu röportaj ekimde çıkacak. 29 Ekim Cumhuriyet'in kuruluşu. Cumhuriyet kadınlara ne getirdi sence ya da her kadına aynı şeyi mi getirdi?

Ben aslında şöyle duşunuyorum: Türkiye'de şimdi İslamcı olduğunu söyleyen kadınlar da cumhuriyetten bir şeyler kazandılar. Onun hakkını vermemiz gerekir . Sonra Türkiye'de Kemalist olsun olmasın, kendini feminist diye adlandıran kadınlarda da yine çok önemli etkileri olduğunu duşünuyorum. Kemalist Cumhuriyet'in ve Kemalizm'in, İslamcı kadınlarda da izleri var. Getirdiklerinin en önemlisi eğitim ve eğitimle kazanılan meslek ve kamusal alanda bağımsız olarak varolma olanağı ve bunun kadın tarafından bir güç olarak kullanılması. Bence en önemli kazanını bu. Eğitim ve eğitimle kazanılan becerilerin kamusal alanda bir varlığa donuşturulmesi.

Bugün İslamcı kadınlar da eğitim almaya , meslek sahibi olmaya çalışıyorlar. Kamusal alanda bir varlıkları olsun istiyorlar. Bu cumhuriyetin öğrettiği, cumhuriyetin kadınlara sunduğu, getirdiği bir şey. Beformların öğrettiği bir şey. Eğitim alanındaki seferberliği düşünün . Eğitim, sosyal sınıflar arasında da bir dengelenme yarattı. Alt sınıflardan, halktan, köyden gelen genç

kızlar eğitim olanağı elde edebildiler. Hemşire, ebe oldular, böyle örnekler var. Cumhuriyetin ideallerini o şekilde benimsediler ve yine meslek sahibi olarak kendilerine ait bir kimlik bulma imkânına kavuştular. Ya da öğretmen oldular.

Kemalizm farklı sınıflarda nasıl bir etki yarattı?

Aslında şimdilerde bunu daha çok duşunuyorum yani Kemalizmin Türkiye'deki orta sınıf kültürünü benimsetmedeki rolünü... Bunu yeteri kadar incelemedik. Başka sınıflar için ne derece yaşamı tanımlayan bir zihinsel harita durumunda? Meslek kadınlarına ev işlerinde yardım eden kadınlara baktığımda, onların yine öncelikle eğitime önem verdiklerini gözlemledim, eğitime yönelmeleri Kemalizmin etkisiyle değil de hayat koşullarının etkisiyle oldu sanıyorum. "Aman perişan olmasın", "Eli ekmek tutsun da, kocaya bağımlı olmasın" ... .Demin söylediğim

Kadın kamusal alana açılırken eviçinin mükemmel bir biçimde düzenlenmesi görevini de üstleniyordu. Kamusal alanda erkeklerle birlikte olmak için, kendilerini çeşitli kodlara göre denetleyen Kemalist kadınlar, bir yandan da onları, kendilerine nasıl davranmaları gerektiği konusunda eğitiyordu.

eğitim yoluyla kurtulma şansı ... Kitlesel olarak köydeki kadına pek bir şey getirmemiş elbette.

Ben, Cumhuriyet'in ilk dönemlerinden 60'lara kadar eğitimin, özellikle sınıflar arası dengeleyici bir unsur olarak rol oynadığını yine de düşünüyorum. Ama bu Ozal döneminde, özellikle 80 sonrasında tam tersi bir işlev yüklenmeye başladı. Yani sosyal sınıflar arasındaki uçurumları artıran bir faktör haline geldi eğitim.

Kemalist kadın kimliği üzerine de çalışmaların var. Bu kimliğin belirleyici unsurları neler, hangi unsur daha çok ön plana çıkıyor ... Biraz konuşabilir miyiz?

Kadın bir yandan kamusal alana açılırken - o yönünü vurgulamak lazım- bir yandan da ev içinin mükemmel bir şekilde düzenlenmesi görevini de üstlenmek zorundaydı. Yani kadınlar Kemalist erkeklere uygun eşler olmalıydılar. Bunlar bürokrat eşleri, askeriyede subay, ya da dışişlerinde diplomat eşleriydiler. Ayrıca mükemmel eğitimli ev kadınları düşüncesi de var Kemalizm'in, Kemalist kadın kimliğinin öğeleri içinde bu da yer alıyor . O dönemde bir de yardım cemiyetlerinde kadınların çalışması var, bu da çok görülen bir şey. Sosyal faaliyetlere daha fazla katılan kadın tipi. Kemalist kadın kimliğinin öğelerinden biri. Kemalist kadın kimliği benim yüksek lisans çalışmamdı esasında... Kadın cinselliğinin bir ölçüde örtülmesi, denetlenmesi, bu da önemli bir öğe Kemalist kadın kimliğinde. Erkeklerle birlikte varolabilmek için kamusal alanda, kendilerini çeşitli kodlara göre denetliyorlar. Giyimlerini olsun, konuşma biçimlerini, ilişkilerim... O konularda çok itinalı davranmaları gerekiyor. Ama bir yandan da kadınlar kendilerine nasıl davranmaları gerektiği konusunda erkekleri eğitiyorlar. Yani bir bireysel ahlak kuruyorlardı orada. Aslında tam da "Kemalist Kadın Kimliği" çalışmamda ben bu duruma vurgu yapmıştım. Bu reformlardan yararlanırken, kamusal alana çıkarken, kendileri adına bir ahlak kurmak zorunda kaldılar. Yani erkekler, kendilerine nasıl davransın istiyorlarsa ona göre erkekleri yönlendirecekler, erkeklerle ilişkilerini düzenleyecekler, hem de kendi adlarına kamusal alanda -kendilerine yeni açılmış bir alanda- ahlaklı bir varoluş, saygın bir varoluş yaratacaklar... Bunu gerçekten hem kendi kimlikleri için ahlaki olarak kurgulamak zorunda kaldılar, hem de davranışsal olarak denemek zorunda kaldılar. Zihinlerinde de bunu tartmak zorunda kaldılar. Yani ahlak, bireysel bir ahlak yaratmak zorunda kaldılar. Kemalist reformların getirdiği yeni alanlar kadınları buna zorladı.

Mesela erkekler için bu kadar bir zorlama olmadığını düşünüyorum. Erkekler eski ataerkil değerlerine de devam edebilirlerdi. Yani çok fazla önemli değildi, onlar için hayati bir önem taşımıyordu sanki.

Kemalist kadın için ataerkil değerlerin aynı ölçüde taşıyıcısı diyorsun. Başka kadın kimlikleri üzerinde öyle baskıcı bir özellikleri olduğunu düşünüyor musun?

Tabii. Annem anlatır. annem Maraş Kız Enstitüsü'ne gitmiş. Orada okul müdiresi olan kadın. öğrenciler ya da okuldaki kadın hocalara kıyafetleri konusunda erkek hocalardan da daha fazla baskıcıymış. Kadın hocalar kız öğrenciler üzerinde daha baskıcı olabiliyor.

Son olarak şunu sorayım annelik ve ev kadınlığı ile yazmayı, akademik çalışma yapmayı nasıl bağdaştırıyorsun ... Yeni projeler var mı ?

Bağdaştıramıyorum. Yazmak istiyorum aslında. Akademik alanın dışında yazmak istiyorum. Adalet Ağaoğlu'nun "Rabia'nın Dönüşü" diye bir hikâyesi var. Babia'yı yeniden okuyor, yani Halide Edib'i yeniden okuyor bir bakıma. Aslında bu kitapta da benim yapmak istediğim biraz oydu. Yani bugün yeniden Halide Edib okunabilir. Bu tip okumalar yapmak istiyorum. Farklı metinler, ki bu metinlerin bir kısmı eldeki metinler olabilir, bir kısmı sosyolojik ya da felsefi metinler.. Ve bu metinlerin bir araya getirilerek okunmasından doğacak yeni metinler. Yani yazmak istediğim metinler de böyle metinler benim. Burada yapmaya çalıştığım şey de buna benzer bir deneme. Bunun dışında yaşam hikâyeleri de yazmak istiyorum. Sözlü tarih de çalıştığım için sözlü anlatıları temel alan yaşam hikâyeleri... Ama tüm bunlar için Virginia Woolf'un dediği gibi kendine ait bir odaya ihtiyaç var ve o oda da yok....

Beril- Minu-Necla

hayat sansürün arkasında gizli

Diziler gerçekten ilk bakışta göründükleri gibi gerçekçi mi? Yoksa, pek "makbul" olmayanlar dizilere asla çıkmıyor mu?

Hasret bitti! dedi birçok TV kanalı. Yeni sezon başladı, dizilerimize kavuştuk, yeni bölümler ya da yeni diziler renk renk, ekranlarımızda. Ama "yeni 'likleri birer cila aslında. Ekranda asla göremediklerimizi yine göremeyeceğiz. Çünkü...

"RTÜK'ÜM, DOĞRUYUM, ÇALIŞKANIM, YASAM...

Turk aile yapısını, toplumun yüce ahlaki değerlerini korumak, çocukların fiziksel ve ruhsal gelişimini olumsuz etkileyecek her tür görüntü ve sözü şiddetle cezalandırmaktır..."

Yeni bir dizi projesinde, "normal" karakterlerden biri, "normal" bir eşcinsel olarak çizilmişti, Yani, hafif efemine, biraz ana kuzusu komik adamı olarak değil, herhangi bir nedenden kadın kılığına giren, aslında "taş gibi" erkek değil de, işi, evi, annesi, babası, arkadaşları olan "normal" bir insan gibi. Kanal yetkilisi nazikçe uyardı prodüktörü ve senaristi: "Delirdiniz mi, bunu hemen değiştirin, ceza yeriz." Anında, yerine rock'çu, burnu delik bir kız konduruluverdi: elven-i şer diye...

Buna benzer bir dolu deneyim yaşıyor dizi tasarımcıları, ya da daha doğrusu artık pek yaşamıyorlar, çünkü sansürü içselleştirmiş olarak, zaten öyle tipler, öyle ilişkiler çizmiyorlar. O kadar vakit kıtlığında, yaz-boz uğraşmak daha zor.

Evet, bizim çok sevdiğimiz, o şirin, o gündelik yaşamımızın birer uzantısı ve yansıması olan dizilerimiz, çok " gerçekçi" çehrelerinin ardında kocaman bir aldatmacaya dayanıyorlar. Çünkü Türkiye ekranlarında gördüğümüz, ancak egemen ideolojinin tahammül sınırlarını zorlamayan, şiş ve kebabı yakmayan, suya sabuna dokunmayan gerçekler. Kısaca söylemek gerekirse, gerçek-miş gibi olan hayatların, en "uslu" gerçeklerini işliyorlar, yıllardan beri işlenenleri.

"Olay Türkiye'de geçiyor". Bu kesin. Peki ne zaman? Pek fark etmez, herhangi bir zaman olabilir. Diziler zamanı kırıyor, yok ediyor. Belli belirsiz Susurluk anımsatmaları, belediye yolsuzlukları olabiliyor tabii. Bazen bir sokak çocuğu öyküsü, tabii çoğunluk "gülumseyen" yüzüyle aktarılıyor. Ama o kadar.

Sadece geçmişe duyulan özlem değil, ideale duyulan özlem de aktarılıyor ve işte orada zaman-mekân kopuyor, en gerçekçi olan, neredeyse bilim-kurguya dönüşüyor. İşte Memoli, Adana polis balolarına katılan, fındık-fıstık, internet reklamlarını kuşatan, karayağız, yakışıklı Memoli. Emniyet Teşkilatı' nın muazzez bir üyesi, bir Türk Mel Gibson... Peki gerçek hayatta? Belki tek tük benzeri bulunabilir. Ama aslında, yüzlerce, binlerce canlı örneğinde, o kara-yağız, mahzun bakışlı Memoli'ler asıl "terör örgütüne yardım ve vataklık"tan, bölücülükten falan göturülürler dizide gördüğümüz karakola. Memoli, hemşerilerine bir "iyi örnek", bir model oluşturuyor: "haset etme ne olur, çalış senin de olur" mantığı. Memlekette eşitlik var, liyakat var... çalışın siz de başarın !

Hareket-bereket ilişkisi nedeniyle, mafya öyküleri aile dizilerimizde bile yerini aldı ya, artık her yerde bir ara hapse düşen, sorgulanan insanlar görüyoruz. Aman ne uygar, ne şefkatli, ne pembe kollar, ne babacan anacan gardiyanlar, ne "mutlu Türk cemaat yapısı"nı yansıtan koğuş

arkadaşlıkları, yani insanın hapse düşesi geliyor! Çok kaliteli oyuncularımızın, çok kaliteli, çok gerçekçi dizisi *İkinci Bahar*'a bakın! Allah herkesin küçük suçlu oğluna, Ali Sirmen gibi "şimdi salıveriyorum ama bir daha görmeyeyim," diyen bir komiser nasip etsin. Peki, hadi, "vatan hainliği" yapmamak adına, işkence demiyelim de, ufak-tefek azarlar, vaka-i adiyeden şamarlar tokatlar nerde?

Ya türbanlı kızlar nerde? Onca dizide, onca genç üniversiteye gidiyor, bir tane bile mi örtülü sakallı arkadaşları yok? Neden hiçbir memur sadaka zammı protesto eyleminde değil, hiç mi şehit anası, kayıp babası yaşamıyor o mahallelerde? Ramazanda bazen, çoğunlukla evin yaşlıları şöyle bir oruç açıyorlar, *Süper Baba*'da, *Mahallenin Muhtarları* nda. ama ben Türkiye nüfusunun ortalama yüzde 80'inin en azından bazı günler oruç tuttuğunu biliyorum; yaklaşık üç erkekten birinin düzenli olarak Cuma namazına gittiğini... Benim bakkalım, kasabım, Cuma öğlen kapalı da, neden dizideki "şirin-şeker" esnaf değil.

Güya dizilerin bir bölümü, aktüel zamana uyuyor: yani baharda, üniversite sınavını, sonbaharda ilkokulların açılışını falan kıyıdan köşeden işliyor da... Apo yakalandığında, Demirel siyasete veda ettirildiğinde, seçimlerde MHP büyük atılım yaptığında, memlekette yaklaşık bir ay, dört bir yanda Hizbullah eseri cesetler torba torba toplanırken... Neresi gerçekçi bu dizilerin? Hani "tıpkı bizim evlerimizdeki gibi"ydiler. Siz evde, hiç mi konuşmazsınız bu konuları?

Farklı cinsellik, serbest cinsellik, din, siyaset... Yok, olamaz ekranlarda.

Televizyoncular korkuyorlar. Para kaybetmekten korkuyorlar. Reytinglerinin düşmesinden, ekranlarının kararmasından. Hadi şöyle dillere destan bir skandal yüzünden falan olsa neyse de, sıradan bir dizideki, sıradan bir olaydan dolayı cezalandırılmak istemiyorlar.

Çünkü RTÜK' ÜM, DOĞRUYUM, ÇALIŞKANIM, YASAM...

Bu konudaki bir panelde RTÜK temsilcisine sormuştum: "Türk aile yapısı, ya da çocuklarda şiddet duygusu uyandıran öğeler konusunda hangi kriterlere dayanıyorsunuz? Bu konuda ayrıntılı bilimsel araştırmalar yaptırıyor musunuz?" Cevap netti: Hayır. Türkçe tercümesi: "biz ne diyorsak o !"

Çayınızı alıp, koltuğunuza yerleşip, sevgili dizinizde, sevgili kahramanımızı izlerken bir kerecik düşünün: belki de o kahraman, aslında geçen cumartesi F tipini protesto ederken, güzelim siyah saçlarından yerlerde sürükleniyordu! İyi seyirler...

Hülya Tufan Tanrıöver

feminizm türkiye'de 12 eylül darbesinden sonra

belki de ancak o zam

Feminizm Türkiye'de 80'li yıllarda filizlendi. Bu süreç biraz da kendini, başta sosyalizm olmak üzere toplumsal projelerden ayırıp bağımsızlığını ilan etmek olarak yaşandı... Bu, sol muhalefetin bastırılması durumu ile feminizm arasında koşutluk olduğu tarzında düşüncelerin ortaya atılmasına yol açtı. Feministler güçsüz anında sola vuran işbirlikçiler olarak görüldüler çoğu kez. Durumu teorik olarak formüle eden Şirin Tekeli oldu: "Türkiye'deki solcu örgütler kadınların kendi sorunlarını teşhis etmelerine ve ezilişlerine karşı uygun bir mücadele stratejisi geliştirmelerine elverecek kadar demokratik değillerdi. Bu koşullarda, feminizmin Türkiye'de ancak çok yakın tarihte, 1980 askeri darbesinin ardından gündeme gelmesi şaşırtıcı değildir. 1980 darbesinden sonra bütün politik partilerle birlikte solcu örgütlerin de kapatılması, ne denli paradoksal gözükse de, kadınlar üstünde özgürleştirici bir etki yaratmıştır." Saptamadan bu yana on beş yıldan daha fazla bir zaman geçti. Feminizm bağımsızlığını ilan etti, sosyalistlerin çoğu onsuz olamayacağını fark etti. Hemen 1980 sonrası kadın hareketliliği içinde yer alnuş kadınlara bu tartışmayla ilgili görüşlerini sorduk.

Aynur İlyasoğlu: "Sol şimdi de feminizmi yandaş olarak görmek istiyor"

12 Eylül döneminde toplumsal muhalefetin bastırılmasıyla oluşan boşlukta kadın hareketinin boy verdiğini öne süren tez, öncelikle Türkiye solunun tezi. Bu tez bir dizi yanılgıyı içinde taşır. Bunlardan belki de en önemlisi kadınların düzene karşı tepkisini, düzene karşı olmakla tanımlı sol muhalifliğin dışında görmektir. Oysa ki, "ailevi toplumun en küçük çekirdeği olarak gören bir örnekten" düzenin kurucu ideolojisi (döneme damgasını vuran sağ muhafazakârlık) karşısında 1980'lerde tanı da bu alanda muhalefet geliştiren kadın hareketi, doğası gereği muhalif olmuştur. 1980'lerde kadın hareketine öncülük eden kadınların bir kısmının 1980 öncesi sol gruplardan geliyor olması da tesadüfi olmasa gerek. 1990'larda artık ODP örneğinde olduğu gibi muhalifliğin solun tekelinde olmadığını bir ölçüde öğrenmiş olan sol, bu kez feminist hareketi yandaşı olarak görmek istemiştir. Çünkü aradan geçen zaman dilimi içinde kadın hareketinin talepleri ve eylemliliği sıklıkla düzenin duvarlarına çarpmak durumunda kalmıştır. Günümüzde de bütün dünyada muhaliflik artık "düzene karşı her tür muhalif tepkiyi kapsamı içinde" barındırır olmuştur. Aradan geçen zamanda, Foucault ve diğer düşünürlerin Türkiye'de tartışılır olmasıyla birlikte, "iktidar" teriminden kastedilen sadece "merkezi devlet iktidarı" olmadığı, birçok mikro iktidarların toplumdaki egemenliği olduğu gündeme gelmiştir. Böylelikle farklı muhalefet akımlarının meşruluğu bir miktar da olsa görünurleşmiştir. Burada belki de en önemli olan sorun kendi söylemindeki ve edimlerindeki erkek iktidarının farkına varması olacaktır. Özgürleşmenin en önemli yollarından biri sahip olunanlardan vazgeçebilme kapasitesidir. Gerek yönetim katlarında, gerek üslupta ve söylemde, erkeksi olan yerini bir ölçüde de olsa kadınsı olana bıraktıkça Türkiye solunun kendisi özgürleşebilecektir. Bu arada bir diğer gerçek ise 1980'ler sonrası kadın hareketinin bir kesiminin çareyi devlet katında aramaya girişmesidir. Ancak Süleyman Demirel in François Mitterand olmadığı da artık anlaşılmış olması gerektir. Kadın Hareketi'ndeki bu ayrışmanın kendisi bile muhalif damarın kadın hareketinde kendini koruma çabasını göstermektedir

Yaprak Zihnioğlu: "Kadınlar 80 öncesi feminizmi ertelemek zorunda kaldılar"

80 sonrası feminist hareketi 12 Eylül Darbesi ile bağdaştırma çabaları ve "Eylülizm" teorileri feminizmi karalamanın bir başka biçimi. Evet, feminizm ile 1980 yılı arasında dönemsel bir bağlantı var. Feminizm 1981'de toplumsal bir muhalefet olarak belirdi. Ancak bu "Eylülizm"in bir sonucu değil, iç dinamiği olan bir hareketin muhalefeti üstlenmesi biçimindeydi. Eylülizm teorisyenlerinin yine erkekler olduğunu belirtmeden açıklamalarıma geçmeyeyim. Bu özelliklerine bir de analiz yoksunluğunu eklemek lazım.

Şimdi bakalım 80 öncesi feministler/kadınlar ne durumdaydı?

70'lerde ikinci dalga feminizminin radikal tezleri Türkiye'de sol çevrelerde tartışılıyordu. En ileri düşüncelerin o günlerde bu iklimde yeşermesi doğaldı. Solla ilişkili pek çok kadın, farklı, çeşitli gruplarda ya da bireysel duruşu benimsemiş "münferit"ler- o zaman ÇBS denirdi yani Çizgisi Belli Olmayan Sosyalist- solun erkek hâkimiyetinin bizzat deneyimleriyle ve teorik olarak farkındaydı. Bu bir uyanış ve birikim dönemiydi. Kadınlar "pul yapıştırmak" ya da "çay yapmak"tan daha ileri etkinlikleri başarabilirdi. Erkek lider hâkimiyeti, onların feminizmi "burjuva ideolojisi" olarak damgalamaları, sol hareket içindeki kadınların uzun süre ikilemde kalmasına neden oldu. Açık feminizm savunusu yapanlar damgalandı ve hatta yargılandı(1978). Bu sırada DAYAK güçlü bir sesle ortava kondu: Solcu eşlerinden dayak yiyen kadınların bunu hiç çekinmeden açık etmeleriyle solun"pirüpak" ideolojik ortamı delindi (1977).

Kadın akademisyenler arasında feminizmi savunanlar ve antifeminist Kemalist çizgiye güçlü tezlerle eleştiri getirerek kadınlara yeni bir soluk kazandıran önemli bilimsel çalışmalar ortaya çıktı(1977). Kadın gazeteci/ yazarlar, aydınlar, sanatçılar arasında gündelik yaşamın getirdiği eşitsizlikleri ve ayrımcılığı daha çok sayıda kadın fark etmeye başladı. 1979'da bu birikim bir başkaldırıyla ortaya çıkabilirdi. Ancak 1979'un reel ortamı, tüm aydınların "moskof uşakları" olduğuna karar veren MHP'lilerce ölümle tehdit edildiği ve öldürüldüğü bir ortamdı. Feminizm ertelendi.

Eylül 1980'de bu saldırı bu kez devlet katından geldi. Feminizm yine ertelendi. 1981 yazında ilk kıpırdanışlar başladı. Aralık- Mart'ta örgütlenme denebilecek ilk bir araya gelişler başladı ve 1984'te **Kadın Çevresi** kuruldu.

O yıllar devletin o güne değin varlık göstermiş, hâkim sol grup ve partilere saldırdığı bir dönemdi. Hâkim sol çizgiye muhalif olan Marksistler ve radikal gruplar ve kişiler yani feministler, eşcinseller, çevreciler, anarşistler ilah... 80 öncesi varlık gösteremedikleri için bu saldırının dışında kaldıklarından muhalefeti yüklenip sürdürdüler. Elbette kendilerine özgü söylem tarzlarıyla. Buradaki boşluk, devletin 80 öncesi örgütlü solu hedef alınış olması ve yeni tarz muhalefeti hesaplamamış olmasıydı. Üste-

ilizlendi

an sıra gelmişti...

lik yeni muhalefet teorik yaklaşımları gereği anti-hiyerarşik, merkezi olmayan, gevşek örgütlenmeler olarak ortaya çıktı. Başlangıçta devlet için tehdit oluşturmuyor gözüküyordu. Oysa Türkiye'nin 1980-1990 yılları arasındaki toplumsal profilinde radikal yöndeki en büyük dönüşümü bu öncü fikirler ve gruplar yarattı. Küçük, merkezsiz yapıları jandarma çizmelerinden korunmalarını sağladı. İşte yüzeysel, sığ "Eylülizm" teorisyenlerinin göremediği ve yorumlayamadığı gerçeklerin ve olguların bir bölümü bunlar... Bu eşsiz dönem, daha derinlemesine sosyo-politik incelemeyi ve çözümlemeyi bekliyor.

Şule Perinçek: "Kadın hareketi gökten zembille inmedi"

"12 Eylül'den sonra kadın hareketi" Türkive toplumunun ortasına birden bire gökten inmedi. 12 Mart'ta da, 12 Eylül'de de darbenin şimşeklerini doğrudan üzerine çeken benim kuşağımın kadınları, Cumhuriyet Devrimleri'nin yetiştirdiği ilk neslin çocuklarıydı.

Bizlere verilen eğitim işçiden, köylüden, ezilenden yana olmaktı. Emperyalizme boyun eğmemekti. Bağımsızlığından ödün vermemekti. Kadın- erkek eşitliği için mücadeleyi biz bu kapsamda öğrendik. Adım adım ellerimizle taş üstüne taş koyarak yükselttik.

Hiç doğadan topladığınız taşlarla duvar ördünüz mu? Bazen öyle taş arar bulursunuz ki tam yerine oturur. Bazısı da sipsivri kalır. Üzerine çakıl taşı bile tutmaz.

12 Eylul darbesinin ertesinde solun da alabildiğince bastırıldığı bir dönemde Batı'dan ithal, "yabancı", Türkiye kadının gerçeğiyle maya uyuşmazlığı olan akımlar da kendine yer buldu.

Buralara savrulanlar 90'larda düzene tam teslimiyetle son buldular. Şimdi küresel zerrecikler halinde uçuşuyorlar. Kâh "enseste" konuyorlar, kâh "seks işçiliğini" savunmaya. Ama sağlıklı bir damar inatla badirelerden geçerek sürüyor.

Şule Aytaç: "Kadın hareketi muhalefet değil sanki"

Bu konuda ilk söyleyeceğim şey şu, muhalefet bastırıldığı için kadın hareketinin yükselebildiği söyleniyor: kadın hareketi muhalif hareket değil miydi? İkinci ve en önemli şey şu. Türkiye'de sol, o zamana kadar doğal olarak sınıf mücadelesine dayalı olduğu için, bu da özünde bir iktidar mücadelesi olduğu için, onun dışında kalan ve insanla ve insanın yaşam kalitesiyle ilişkili alanlar da iktidar dışında olduğu için, ki kadın erkek ilişkisi de buna dahildir; bu konuda hemen hiç bir şeyi tartışmaya, muhalefet alanı haline getirmeye değer bulmayan bir tarzı vardı solun.

O zaman, feminizmin 80'den sonraki gelişmesini buna bağlamak lazım. Bu boşluğa bir isyandır feminizm. Türkiye'de ortaya çıkmasının bir yüzü bu boş bırakılmış hayati alanların ele alınması ihtiyacıdır ve sol tarafından öne sürülen her şey devrimle halledilir örtüsüne bir isyandır. Yaprak (Zilnioğlu), Ferai (Tınç), Şule (Perinçek) hepsi aktif olarak sol mücadelenin içinde yer almış kadınlar ama hepsi de kadın olarak ezilmişliklerinin bilincine varmışlar. Belki de o dönemde bir soluk alıp bunları düşünecek, ortaya çıkmasına imkân verecek bir durum oluştu. Ama daha da önemlisi, İngilizler'in bir lafı vardır, bir düşüncenin zamanının gelmesi meselesi. Feminizm o zamanlarda, en az on yıldır ABD'yi, Avrupa'yı önüne katmış estiriyordu; hatta politik ideolojik olmayan kitleleri de önüne katmış estiriyordu, Türkiye'ye bir on yıl gecikmiş geldi.

O dönemde buna katılan kadınların başardığı başka bir şey daha var; ilk çekirdek grup ve bir zaman sonra etraflarında toplanan grup içindeki kadınlar, aramızdaki diğer konulardaki ideolojik farklılıkların ayrılık yaratmasına hiç meydan bırakmadan feminizmin doğruları etrafında birleştik. Onun için Şule Perinçek'le troçkist Nalan ya da Gülnur Savran, hatta Hale Soygazi ile bir arada olabiliyorduk. Yaprak, Ferai, farklı geçmişlerini, ideolojilerini by-pass edip, kadın olarak kimiz, neyiz, ne yapmalıyız diye düşündüler. O yüzden bu, kitlesellik anlamında değil ama fikirsel anlamda Türkiye'nin görüp görecegi en güçlü sivil muhalefetti. İdeolojik değildi, belli bir duşmanı yoktu. Her ne kadar erkek egemen toplum veya maço erkek kavramları sevimsiz bulunuyordu veya eleştiriliyorduysa da aynı zamanda bütün bunlardaki kendi içselleştirdiğimiz zincirlerden söz ediyorduk: onun için de değişimi kendimizden başlatmayı kararlaştırdık ve bunu da uyguladık. Bu yaklaşımı biz keşfetmedik tabii, Batı'dan öğrendik. Son tahlilde bakarsak, her türlü yaşam tarzının özünde olan kadın erkek ilişkisini ve bundan doğan toplumsal ilişkileri sorguluyordu. O yüzden de çok devrimci bir hareketti ve iktidara aday değildi. Bütün bunlar onun güçlü bir sivil muhalefet olmasını sağlıyordu. Siyasi olarak tabii ki sağda değil soldaydı; devrimci karakteri nedeniyle böyleydi bu. Ama solun çeşitli eğilimleri, fraksiyonları arasında tarafsızdı.

Sadece IMF'ye değil

bütün sisteme karşı!

Prag'da 20 bin patron, politikacı ve üst düzey bürokrat IMF ve Dünya Bankası toplantısında bir araya geldiler.

20 binden fazla insan da onların politikalarını ve kapitalizmi protesto etmek için toplandı. Aynı zamanda dünyanın 40 ülkesinde yüzden fazla şehirde dayanışma eylemleri örgütlendi.

Prag'daki protestocular arasında Güney ve Kuzey ülkelerinden sosyalist gruplar, işçi sendikaları, siyasi partiler ve feministler var.

Toplantının başlamasından bir gün önce Prag Köprüsü'ne asılmak istenen pankart polislerce engellendi. Pankartta, "IMF-Dünya Bankası-Dünya Ticaret Örgütü İşbirliğinin Yönetimine Hayır" yazıyordu.

dış politika bilmeden olmaz

Geçen ay Pazartesi'de yer alan "Feminist Bir Toplantıya Uluslararası Politika Engeli" adlı yazıyı okuduğumda, daha çok Türkiyeli feministlerden kaynaklanan bir organizasyon bozukluğu sonucu istenmeyen durumların ortaya çıktığını gördüm. Ama kanımca bu hikâye, gerek yabancı katılımcılarla yapılan röportajların tam anlaşılamaması, gerekse Türkiyeli feministlerin yan sayfada yer alan uzun açıklamaları nedeniyle, dergide yeterince iyi ifade edilememişti. Aslında önemli gördüğüm bu tartışmaya yeniden dikkat çekmek için size mektup yazma gereği duydum.

Kadının İnsan Hakları Projesini (KİHP) bu olayda haklı çıkarır gibi görünen gerekçeler, Araplarla israillilerin aynı çatı altında fiili olarak toplanmalarının Arap katılımcıların hayatını tehlikeye atması, buna karşılık, İsrailli katılımcının ısrarla bu toplantıya katılma niyeti belirtmesi ve hatta, işi "Ben katılırım. Gerekirse kimse gelmesin" demeye vardıran dayatmacı tavrıydı. Bu çetrefil ikilemin sonucunda KİHP bu toplantıyı iptal etti.

Burada bana ters gelen uluslararası politikalar gereği Arap kadınların hayatlarından endişe duymaları değil. İşler bu kadar sarpa sardığında KİHP'nin toplantıyı iptal etmesi de o kadar garip görünmüyor. Ne var ki, bu organizasyonda KİHP'nin, bu tip durumlara karşı yeterince ön hazırlık yapmamış olduğunu düşünüyorum. Gerek katılımcıların seçimi, gerekse toplantı için belirledikleri tartışma konusu buna işaret ediyor.

Birincisi, küçük çaplı bir feminist toplantı için belirlenen konunun sınırları (hem ülkeler bazında hem de içerik olarak) tam belirlenmemiş. "Ortadoğu'da ve Akdeniz'de Kadın Cinselliği ve Sosyal Değişim" dediğinizde, güneyde Fas'tan başlayıp, doğuda İran'a, kuzeyde de İspanya'dan Türkiye'ye geniş bir coğrafi bölgeden bahsetmek mümkün. Diyelim, Kuzey Akdeniz şimdilik bu çerçevenin dışında bırakılmıştı, o zaman Pakistanlı katılımcının bu toplantıda ne işi vardı? Onun katılma gerekçesi, söz konusu bolgenin daha çok Müslüman olması ve bu bağlamda, Müslümanlık açısından cinselliğin incelenebileceği olarak ifade ediliyor. Sorunu Müslümanlık açısından koyduğunuzda ise bu kez İsrail'den birinin çağırılmasının gerekçesini iyi açıklamak gerekiyor. KİHP'den Pınar İlkkaracan'ın söylediği gibi "ayrımcılığa karşı olmak" bu duruma tam karşılık gelmiyor. Öte yandan, bu toplantının "beyin fırtınası" oluşturmaktan başka somut hedefleri olması gerekmez miydi? Ben röportajda, dayanışma ağı gibi yine sınırları belirsiz bir hedeften başka bir amaç göremedim. Sınırlarötesi büyük gruplar oluşturulması hedefi kulağa çok hoş gelse de kadın hareketinin çok parçalı ve dağınık durumu gözönüne alındığında, başlangıçta daha mütevazi -örneğin, deneyim paylaşmak ve bu deneyimleri kendi dilimize kazandırmak, ülkede gündemini işgal edecek şekilde sloganları ve temaları belirleyip, küçük ama mesajları belirgin bir toplantı yapmak gibi- hedeflerle yola çıkılsa, önumüzu görmek açısından daha mı hayırlı olurdu acaba?

Yine bu İsrail-Arap çatışmasına dönersek, toplantının iptaline varan noktanın önceden kestirilemez olduğunu düşünmüyorum. Kadın hareketi, içinde bulunulan politik ortamdan bağımsız düşünülemeyeceğine göre, İsrail-Arap ilişkilerine ve bölgede Türkiye'nin varlığına yönelik bir feminist tavır geliştirmek şart. Uluslararası bir kadın politikasından söz edilecekse, uluslararası politikaya da hâkim olmak gerekiyor. Kısadan hisse, Dimyat a pirince giderken evdeki bulgurdan olma durumu. Sürç-i lisan ettiysek affola.

Kerime Kara
19 09 2000, İzmir

Nazmiye'nin Haziran sayısındaki yazısıyla ilgili bir mektup aldık. Nazmiye de bu mektuba cevap verdi.

Bir farkı hizaya sokmak

Sakat bir kadının, kendini böyle tanımlamayan herhangi bir grubun içerisinde bulunduğunda karşılaştığı sorunlar. Bu gruplar feminist, ırkçılık karşıtı, solcu veya etnik azınlık da olsa yazarın sorunları ve hissettikleri değişmiyor, belki dereceleri değişmekle beraber. Yazar sonunda yorgunluk ve yalnızlığından yılarak farklılığını öne çıkarmanın bir faydası olmadığını görüp, aynılıkları öne çıkarmaya karar veriyor ve huzur bulduğunu söyleyerek bitiriyor.

Merak ettiğim, gerçekten bu üst başlığın iddia ettiği gibi "farklılıklara rağmen" basılmış bir yazı mı bu, yoksa tam da tersine, yazar farklılığını bastıracağını söylediği için basılmış bir yazı mı? Yazıda birinin yaşadığı bir dizi sorun var; ancak bu sorunlar öne çıkarılınca bu defa kendisi bir "sorun" olmaya başlıyan birine dönüşüyor aramızda ve sınırlarımızı zorlamaya başlıyor. Sınırları zorladığı andan itibaren ise yalnızlığa ve sürgüne gönderiliyor aramızdan. Belli ki normun sınırlarını aşıp bize kendini duyurmayı başaramamış birisi var karşımızda. Neredeyse bu normu uy(a)madığı için cezalandırılmış birisi. Sonunda pes! edip "aynı sorunlardan yola çıkarak bizimle beraber var olabileceğine inanıp yazdıktan sonra bir feminist yayında yer alabilme gücüne erişmiş. Bir feminist yayında böyle bir sınırın toplumda zaten "fark" olarak damgalanmış bir grubun tüm elemanlarının geçişi için açık olacağım umardım. Böyle bir sınır, bizlerin de feministler olarak belirli bir kadın "norm"una yaslandığımızı ve "ehil" kadınlar olarak diğerlerine bir sınır koyduğumuzu görmemeye, ya da biz algılamıyoruz diye öyle bir sınırın olmadığını varsayınaya götürüyor bizi.

Bir "sakat" kadın olarak kendine ait bir şey bulamadığı sayfalarda "kadın olarak" bir şeyler arayacağını dillendiren yazar, nasıl oldu da kendi "sakat" durumunun bir kadınlık durumu olmadığına karar verdi. Sakat ve kadın olmak her sakat kadının bilebileceği gibi birbirini dışlayan olgular değildir. Fakat "biz"ler çoğunluk olarak bir normun sınırlarını kendi aramızda oluşturduğumuza kanaat getirdiğimizden, kendimizden farklı kadınlık durumlarını algılamayı reddederiz. Bizim normumuza sahip olmayanlar için ise bizlerle beraber olabilmek için bu normu benimsemek zorunluluğu kalır geriye.

Birilerinin -biz feministler değilse kim?- kendilerine "kadın olarak" varolmanın biryerlerde doğal, genel geçer, tekil durumları aşan bir tanımı olup olmadığını sormasının zamanının geldiğini düşünüyorum.

Öyleyse bir kadını kendi tekil durumundan sıyrılıp bu genel kadınlık durumunu aramaya yönelten nedir? Kişisel olanın politik olduğunu ilk bizler dillendirmişken... Belli ki bizler de benzer sesleri algılamaya kendimizi şartlamışız; farklı sesler duyum perdemizi aşamıyor. Ne zaman ki bizim duyum eşiğimize erişebiliyorlar, o zaman onlara da bizimle aynı perdeden seslenme şansını tanıyoruz.

Biz feministler arasında da bir iktidar sorunu var. Büyük iktidar olarak belirlediğimiz "ataerkil" mekanizmalarla hipnotize olmamız, medyada, devlette ve diğer kurumlarda onun izdüşümlerini saptarken kendi aramızdaki güç ilişkilerini zaman zaman gözardı etmemize neden olabiliyor. Farklılığım haykırırken yayınlanacak bir yer bulamayanları, bu farkı öne çıkarmadığı zaman yayınlavabiliyorsak, bu ilk "duyarsızlığımızın" bugün bir "duyarlılığa" dönüşmesinden değil, aynılık gücünün farklı olanı dönüşmeye zorlamasından, onu kendimizin zaten ait olduğumuzu düşündüğümüz genel kadınlık durumuna feda ettiğimizdendir. Bizler de bir gün bu genel kadınlık durumunun/tanımının hayli iri gözeneklerinden aşağıya tekil bir kadınlık durumuna düşersek diye yazıyorum: Geleceğimizi hatırlayalım!

Hatice Dalkır

Beni kimse hizaya sokmadı

Pazartesi okurları hatırlayacaktır. Haziran sayısında "Farklılıklara Rağmen" başlıklı bir yazım yayınlanmıştı. Bu yazıya o kadar çok tepki aldım ki şaşırdım. Genellikle olumlu olmasına rağmen, anlaşılmayan ya da yanlış anlaşılan şeyler vardı. Anlamayışınıza hayranım arkadaşlar.

Yazıya gelen az sayıda ama bana en ilginç gelen itiraz, benim farklılıklarımızı bastırarak ya da yok sayarak, aynılıklarımızı öne çıkarmamız gerektiğini söylediğimi sanarak/anlayarak yapıldı.

Lütfen arkadaşlar, elinizi vicdanınıza koyarak o yazıyı bir kez daha okumanızı rica ediyorum sizden. Yazının neresinde var bunu düşündürecek bir ifade?

Ayrıca *Pazartesi*'deki arkadaşlara sorun bakalım, farklılığımı bastırmış mıyım aylardır, ya da yok sayılmasına göz yummuş muyum?

Bunu asla yapmadım, yapmayacağım.

Bir de şöyle anlatmayı deneyeyim. Ben aynılıklarımızdan yola çıkarsak farklılıklarımızı daha kolay konuşabilir ve birbirimizi daha iyi anlayabiliriz diye düşünüyorum. Bunu kendi yaşadıklarımdan çıkardım.

Erkeklerle birlikte bir iş yaparken de, mesela işkenceye karşı çıkmak gibi, her lafa cinsiyetçilikle başlarsak, işkenceye karşı birlikte mücadele edebilir miyiz? Neden kadınlarla bir iş yapmak için bir araya geldiğimizde farklılıkları öne çıkaralım ki? Bu yapıldı yıllarca ve yapılınaya devam ediliyor. Peki sonuçta karlı çıkan kim? Kadın hareketi mi?

Gelen tepkilerden beni en çok rahatsız eden, "sakatlığını kullanıyorsun." ya da, "sömürü var bu yazıda" idi. Aslında buna cevap vermesem daha iyi olacak belki ama, şu kadarını söyleyeyim; "merdiven çıkamıyorum, merdivensiz yer arayalım." demek sakatlığımı kullanmaksa, "çocuğumu bırakacak yerim yok bugün, toplantıyı başka bir gün yapalım." deyince kadınlığımı kullanmış mı oluyorum?

Bu tepkiler bana söylenenlerdi, sadece bir tane yazılı tepki aldık. Amerika'dan Hatice. "Bir farkı hizaya sokmak," başlıklı uzun bir mektup yazmış, *Pazartesi*'de yayınlanması isteğiyle. Yazının kısalttığım halini yukarıda okudunuz.

Sevgili Hatice, bir kere yazının başlığı bile beni aşağılıyor. Beni kimse hizaya sokmadı, sokamaz da. Ve yazım farklılıklara rağmen basılmış bir yazı. Farklılığımı bastıracağımı söylediğim için değil.

Sonunda "pes! edip," diyorsun, ben pes etmedim ki! Gerek *Pazartesi*'deki gerek başka çevrelerdeki arkadaşlarla mücadeleye devam ediyorum. Yalnız artık daha az yoruluyorum. "Çünkü eskiden herkes granitti, şimdi bazı arkadaşlar humuslu toprak gibi." (*Meskalin*, Murathan Mungan, Metis Yayınları) Yani değişiyor kadınlar da, herkes gibi, her şey gibi. Eskiden kendimi sürekli yalnız hissederdim, şimdi yalnız olmadığımı biliyorum. "Nasıl oldu da 'sakat' durumunun bir kadınlık durumu olmadığına karar verdi?" diyorsun ya. Ben öyle bir karar vermedim ki. Tam tersi, *Pazartesi*'nin Mayıs sayısında sakat kadın olarak yaşadıklarımı anlatan bir yazım yayınlandı. Ve sakat kadını olmayı yazmaya devam edeceğim.

Biz feministler arasında da bir iktidar sorunu var, diyorsun ya sana katılıyorum. Ama bunu birlikte mücadele ederek aşacağımıza inanıyorum.

Yazının son paragrafı güzel başlayıp kötü bitiyor. Ben yıllardır sakat örgütlerinde de çalışıyorum. Sakat arkadaşlarıma en çok itiraz ettiğim şeyi sen de yapıyorsun. "Unutma! Sakatların çoğu sağlam doğar!" Bu cümledeki tehdite her zaman karşı çıktım. Sakat kalabilirsin onun için beni ezme, demek, "İşkence görebilirsin, işkenceye karşı çık." demek bana hep yanlış gelmiştir. Ayrımcılık ya da işkence kötü olduğu için yapılmamalı ve bunlara karşı çıkılmalıdır.

Hiç başımıza gelmeyecekse karşı çıkmayacak mıyız? Mesela etnik kökenimiz değişir mi bir gün? O zaman farklı etnik kökenden kadınlarla nasıl ilişki kurarız onları ezmeden?

Nazmiye Güçlü

Fatma Aliye Hanım : (9 Ekim 1862 - 13 Temmuz 1936)

İlk kadın romancılarımızdandır. 19. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı aydınları arasındaki Batılılaşma rüzgarlarının içinde büyüyüp, önce romantik ve sonrasında da gerçekçi edebiyat akımları etkisinde eserler üreten Fatma Aliye Hanım, Tanzimat devrinin ünlü tarihçisi Ahmet Cevdet Paşa'nın kızı ve dönemin popüler romancısı Ahmet Midhat Efendi'nin öğrencisi olarak yetişti. II. Addulhamit'in kolağası Faik Bey'le evliliğinin ertesinde yazı hayatına giren ve kadınların makale ve kitap yayınlamasını "edepsizlik" olarak gören zamanının anlayışı nedeniyle önceleri takma adlar kullanarak yazan Fatma Aliye, ilk çevirisini "Bir Kadın" adıyla imzaladıktan sonra, 1892'de yayınlanan ilk romanı *Muhadarat*'tan itibaren kitap ve yazılarında kendi adını kullanmaya başladı. Yazarlığının yanı sıra "cemiyet hayatı"na karışan ve sosyal yardımlaşma faaliyetlerine katılan ilk Osmanlı kadınlarından biri oldu. Osmanlı-Yunan Savaşı yıllarında şehit ve gazi ailelerine yardım amacıyla Cemiyet-i İmdadiye'yi kurdu, Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin de ilk kadın üyesiydi. Daha çok Osmanlı aile hayatı içerisinde geçen olayları konu edinen romanlar kaleme aldı, bunun yanı sıra tarih (*Namdaran-ı Zenan-ı İslamiyan* - Ünlü İslam Kadınları) ve felsefe (*Teracüm-i Ahval-i Felasife* - Felsefecilerin Yaşamları) alanında da eserleri yayımlandı. Kadınlarla ilgili yazıları *Hanımlara Mahsus Gazete*, *Mehasin*, *Ümmet ve İnkılab* gibi kadın dergilerinde yayınlanan Fatma Aliye Hanım II. Meşrutiyet'in ilanından sonra "cemiyet hayatı"ndan uzaklaştı ve sağlığının bozulmasının ardından 1924'te yazı hayatını sona erdirdi.

Sarah Bernhardt: (Ekim 1844 - 26 Mart 1923)

Tüm zamanların en tanınmış tiyatro oyuncularından biri olan Sarah Bernhardt, güzelliği, etkileyici sesi ve coşkulu oyunculuğu ile çok geniş bir seyirci kitlesini kendine hayran bıraktı. "Altın" diye tabir edilen sesi ve karizmatik görünüşü ile trajedi rollerinin değişmez oyuncusu oldu. Dönemin ünlü devlet sanatçılarının yetiştiği konservatuvardaki tiyatro öğreniminden sonra bir süre Fransızlar ın ünlü devlet tiyatrosu "Comedie Française"de çalıştı ancak bu dönemde fazla ilgi görmedi. 1869'dan sonra dramatik rollerle üne kavuşan Bernhardt, Comedie Française'e yeniden dönüşünde, Racine'in *Phedre*'ı. Victor Hugo'nun *Hernani*'si gibi klasik oyunlarda oynayacak ve bunların her biri ayrı avrı övgüyle karşılanacaktı. Ancak, Bernhardt, kürkçü dükkânında fazla kalmadı. O, oyuncuların kumpanyaların bir parçası olduğu ve "yıldız oyunculuk" kavramının henüz yerleşmediği bir dönemde, bağımsızlığım ilan etti ve 1880'de Amerika'da turneye çıktı. Burada ilk kez oynadığı *Kamelyalı Kadın* daki rolünden sonra bu oyun onunla özdeşleştirilir oldu. Meksika'dan Mısır'a. hatta, Avustralya'ya kadar pek çok ülkede sahneye çıktı. Fransa'da bir tiyatronun yöneticiliği yaptıktan sonra kendi adıyla anılacak olan tiyatrosunu kurdu. Evlilik dışı çocuğu, kısa süren evliliği ve fırtınalı tiyatro hayatı ile Bernhardt bağımsız ve sıradışı bir hayat sürdü. Döneminin yaygın anlayışının aksine, Sarah Bernardt, oyuncu-tiyatro ilişkisini yeniden tanımladı ve oyuncuyu bir birey olarak kurumsal tiyatrodan ayrı bir yere yerleştirdi. "Menajerlik" ve "starlık" kavramlarının, yıllar sonra Hollywood tarafından kurumsallaştırılmasından çok önce, o kendi çağında menajerleri ve sanatçı kaprisleri ile "yıldız" hiyerarşini çoktan meşrulaştırmıştı bile. *Cleopatra* (1890), *Jean d'arc* (1890) ve *Hamlet* (1899) rollerinin yanında klasik Fransız repertuvarının baş rollerini oynadı. 1914'te ayağının kesilmesine rağmen, gerek takma ayakla, gerekse oturarak sahneye çıkmayı sürdürdü. Birinci Dünya Savaşı sırasında cepheye çok yakın bir yerde askerlere verdiği temsil nedeniyle devlet nişanına layık görüldü. Öldüğünde bir yıldıza yaraşır bir biçimde kitlesel törenlerle uğurlandı. Çünkü o, seyircisinin "İlahi Sarah"sıydı*...

*Actors and Acting, (*Oyuncular ve Oyunculuk*), der. T. Cole ve H. K. Chinnoy, Crown Publishers, New York. s. 206-208

Janis Joplin: (19 Ocak 1943 - 4 Ekim 1970)

Kısa ömrü boyunca ama asıl ölümünden sonra rock müzik tarihinin önemli ikonlarından biri oldu. 1950 sonrasında Amerika'da sağ-muhafazakâr rüzgârlar eserken, o yaşadığı aykırı hayatla ve kışkırtıcı müziği ile "American way of life"a (Amerikan yaşama biçimi) karşı durdu. Bugün bile daha çok erkeklerin icra ettiği, tıpkı futbol gibi, erkeklerin kolektif ürünü olan ve kadınların hemen hemen hiç yer alamadığı rock dünyasında inatla kendine bir yer edinerek starlık mertebesine yükseldi. Janis'in içinde varolduğu toplumla çatışması lise yıllarında başladı. Irkçılığın gündelik hayatın içine işlediği ve liseli oğlanların geceleri "zenci ufalamak"tan söz ettiği bir dönemde, Afro-Amerikalılar ile ilgili görüşleri nedeniyle okulunda "domuz" ve "zenci âşığı" damgası yedi. Daha sonra Janis kendini "topyekûn red anlayışını benimseyen, insanlık dışı olarak algıladıkları bir topluma uslu uslu ayak uydurmayı reddeden ve daha iyi bir topluma dair düşleri olan" Beatnikler'e karışmış buldu. Ancak 1960'ların bu beat hareketi, toplumu değiştirme ekseninden uzaklaşıp kendi pasifizini içinde yiterken, geriye daha çok alkol ve uyuşturucunun yarattığı hülyalı bir dünya ile tatlı bir romantizm bırakacaktı. Janis'in uyuşturucu ile dansı işte bu dönemde başladı. Şarkıcı olmaya on yedi yaşında karar verdi ve evini terk etti. Bu yandan öğrencilik yaparken bir yandan da çeşitli kolejlerde şarkı söyledi. Odetta, Leadbelly ve Bessie Smith gibi Amerika'nın en büyük blues şarkıcılarından esinlendi. 1966 yılında üniversitedeki öğrenimini yarıda bırakarak Big Brother and the Holding Company adlı bir grupla çalışmaya başladı. İlk çıkışını 1967'de, Monterey Festivali'nde yaptı. Festivalin sloganı "müzik, aşk ve çiçek" olsa da, meydanda bunlardan daha fazlası vardı: Basın, televizyon, radyo ve plak piyasasından oluşan endüstri o zamana kadar tanınmayan pek çok müzisyeni bu festivalde keşfedecekti. Jimi Hendrix ve The Who yanında Janis Joplin ve Big Brother and the Holding Company grubu da bunlardan biriydi. Bundan sonraki üç yıl içinde Janis, solo çalışmalar yapmaya yöneldi. Daha sonra The Full Tilt Boogie Band ile yeniden grup kurdu. Bu arada alkol ve uyuşturucu bağımlılığı iyiden iyiye artarken o müzik yapmayı sürdürdü...Taa ki, bir gece bir motel odasında aşırı dozdan yaşamını yitirene dek ..Rock starı olmanın bir raconu da buydu...

Bahriye Üçok: (1919 - 6 Ekim 1990)

6 Ekim 1990'da kargovla evine gönderilen bombalı paketin elinde patlaması sonucu yaşamını yitiren Bahriye Üçok, özellikle 1990 lı yıllarda körüklenen laik-şeriatçı çatışmasına hedef olan aydınlardandır. Bahriye Üçok, ilk ve ortaokulu Ordu'da, lisevi İstanbul Kandilli Kız Lisesi'nde bitirdikten sonra Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ile Devlet Konservatuvarı opera bölümündeki öğrenimini aynı zamanda yürüttü. Samsun ve Ankara'da on bir yıl süren lise öğretmenliğinden sonra İlâhiyat Fakültesi'nde asistan oldu. 1957 yılında doktora, 1964 yılında doçentlik sınavını verip bu fakültenin İslâm Tarihi bölümüne öğretim üyesi tayin edildi. 1971'de Cumhuriyet Senatosu na kontenjan Senatörü olarak atandı. Altı yıl süreyle bu görevde çalıştı. 1983'te Halkçı Parti kurucu üyesi olarak Ordu'dan milletvekili seçildi. *İslâmdan Dönenler*, *Yalancı Peygamberler*, *İslâm Devletinde Kadın Hükümdarlar* ve *İslâm Tarihinde Emevîler-Abbasîler* adlı yapıtları bulunan Uçok, birçok makale ve araştırma yazısı kaleme aldı. Aly Mazaheri'nin *Ortaçag da Müslümanların Günlük Yaşayışları* adlı ilginç yapıtını da Türkçeye kazandırdı. Bahriye Üçok, *Atatürk'ün İzinde Bir Arpa Boyu*'nda ise çeşitli zamanlarda yayınladığı makalelerini topladı.

"Aymazlığımız" kaderimiz olmamalı!

Ege'nin bir kıyı kentinin, kıyı kasabasında, deniz kenarında bir apartman dairesi; balkonunda altı yaşlarında sarışın bir kız çocuğu... Geleceğinden habersiz büyüyor; Dedesi ve ninesiyle.

Kim anlatacak bu küçük kıza kaderinin önce eğitimci-öğretmen, şimdi de belediye başkanı olan dedesi tarafından belirlendiğini...

Annesi üniversite öğrencisi iken hamile kalmıştı küçük Su'ya. Dedesinin Belediye Başkanı seçilmesine on gün vardı. Annesi bir aşk yaşamıştı anlaşılan... Sevdiği bir erkekten çocuk bekliyordu.

Koskoca İstanbul'da, üniversite son sınıfta bir öğrenci, kürtaj olmayı düşünemedi mi ki? Bilgisizlik mi, korku mu, inat mı bilinmez. Belki de sevdiği genci ikna edecekti 'baba' olmaya... Bilinemezler çoğunlukta. Bilinense, bir gün genç 'anne'nin, şimdi ölümüne "sebep" Su'nun, yaşayıp oynadığı balkondan kendini boşluğa bırakı-

Neyi 'aklayacak'tı gencecik kadın hayatına kıyarken? Kimi 'aklayacak'tı? Ne adına? Soyunu-sopunun mu? Babasının itibarını mı? yavrusunu mu? kendini mi? Yoksa toplumun katı kurallarını mı!

Genç annenin girişimi kimseyi 'aklayamamıştı'. Kendisi hastanede can verirken, Su hayata merhaba dedi! Evet, her şeye inat Su yaşayacaktı... Dedesine, sülalesine, toplumuna, direnemeyen annesine inat yaşayacaktı küçük Su... "Anneme gücünüz yetti ama hadi beni de yok edin bakalım." der gibi meydan okuyarak yaşayacaktı küçük Su!

Hani gerilik, cahillik okuryazar olmamaktaydı!? Hani gerilik, cahillik Doğu'da, köylerdeydi? Gerilik iktidar olmaktaydı; iktidarını kurmaktaydı; nerede olursa olsun! Ege'nin kıyı kentinin, kıyı kasabasının önce eğitmen-öğretmen, sonra iki dönem Belediye Başkanı olan şahsın iktidarının sarsılmaması sorunuydu! Seçilemeyebilirdi kızı 'babasız' çocuk doğurursa..

Şimdi açıklayabilir miydi dedesi, iktidar hırsının torununun annesiz bıraktığını!

Kim anlatacak toplumun bu ilkelliğini Su'ya?!

Annesiz ve de babasız yaşarken; kim aklayacak küçük Su'nun sevgiden yoksunluğunu? Hu...kim aklayacak? Biz mi? Yani kadınlar! Ya erkek dünyasının katı kurallarını devam ettiren babalar, dedeler...

Herşeye inat yaşamalısın Su! Hep yanındayım-yanındayız...

Babasız, annesiz, dedesiz ve toplumsuz...

"Asalet benden başlar," demelisin, bu "erkek" bir söylem de olsa da!

Toplumun aymazlığı kaderimiz olmamalı.

Emine Sapmaz

Mehpare'nin katili sadece kocası mı?

Mehpare Rüstemzade, İran'lı bir kadın. İran'lı kocası onu Konya'da bulup öldürdü.

Mehpare Rüstemzade iki sene önce İran'daki kocasından ayrılarak iki çocuğuyla birlikte Türkiye'ye kaçtı. Birleşmiş Milletler e başvuru yaparak bir sene sonra mülteci olarak kabul edildi ve Konya'da yaşamaya başladı. Altı aydır Kanada'ya gitmek üzere vizesinin verilmesini bekliyordu.

Kocası, Mehpare Rüstemzade'yi bulmak için Türkiye'ye gelip, onu buluyor ve tekrar evlenmek istediğini söylüyor. Evlenmediği takdirde onu öldüreceğini söyleyerek tehdit ediyor. Mehpare daha önce yaşadığı baskıdan dolayı bunu istemiyor. Nitekim, Ağustos'un 26'sında iki çocuğunun gözleri önünde eski kocası Mehpare'yi bıçaklayarak öldürüyor.

Mehpare Rüstemzade, öldürülmeden iki hafta önce tehditler üzerine Konya Emniyeti'ne ve Birleşmiş Milletler e bildirimde bulunup, hayatının tehlikede olduğunu söylüyor. Ancak ne Konya Emniyeti'nden ne de Birleşmiş Milletler'den yardım görüyor. Oysa Birleşmiş Milletler in mülteci kampına alınsa başına bunlar gelmeyecekti. Mehpare Birleşmiş Milletler'in ve Emniyet'in ihmali yüzünden öldürülmüştü.

Konuyla ilgili bir açıklama yapan Iraklı Kadınların Haklarını Savunma Komitesi, "Bizler bu adamın İran'a gönderilip orada yargılanmasını istemiyoruz çünkü orada serbest bırakılacak. Türkiye'de yargılanıp cezasını çekmesini istiyoruz," dedi.

Beyhan Demir

Sanal'da "İkinci Bahar"

Biraz geç kaldığımı biliyorum. Teknolojiye alışmam uzun sürüyor. İnternetle tanışalı henüz bir yıl oluyor. Nette sohbete katılmam ise bir ay ancak. ..Arkadaşlarımı, yeğenlerimi eleştirir, dururdum, ne salakça sohbetler bunlar diye.

Çok sıkıldığım bir gece ilk kez girdim sanal sohbet dünyasına.. Kısaltmalara, o bozuk Türkçe imlasına alışmak için zorlandım bir süre... Şanssım mı açıktı neydi, hoş sayılacak sohbetler yaşadım. Athena oldum, Apollo'yla İda'da dolaştık, yıldızlı bir geceydi.

Sonra bir gece, başkasıyla sınırlarda gezdik, denizlerde yıkandık, dağlara tırmandık, ağaçtan kulübe yaptık. Ne oluyordu bana? İçimde tatlı bir heyecan, gizli bir neşe yerleşiyor yavaşça ruhuma. Hemen her gece minik ekran çekiyor beni kendine... Birkaç ay önce "Aşkı kaybettik, sıra cinsellikte mi" diyen ben miyim? Gerçeklerin tatsızlığından sıkkın, umutsuz kadın...

Oysa şimdi, denizde kum, bende umut... Gerçek sıkıcıysa hayal var... Bana göre birinin asla olamayacağım düşünüyordum. Entelektüel, yazar, çizer takımının paylaşmaması; sinsi şımarıklığı, kendini beğenmişliği sarmıyordu beni, diğer vatandaşların ne kadar saklamaya çalışsalar da, anneannemin deyişiyle 'yalan ateşten bir gömlektir, yakasından çıkmazsa yeninden çıkar' misali bir yerlerinden çıkıyordu maçoluk... Özgür bir kadını taşıyamamak, sığlık, ikiyüzlülük, kabalıktı son bulduklarım. Oysa sanal alem öyle mi ya! Yaş yok, beden yok, hal ve gidiş yok, para yok, güç yok... olanları yollamak kolay.

İkinci baharımı sanalda yaşıyorum şimdilik ! Bir şairim var. Öyle sıcak, derin, duyarlı ve komik... AŞKI BULDUM BİLE, CİNSELLİKSE FEVKALADE!

Kötü örnek olmak istemem elbette. Ama insan hayal ettiği sürece yaşar demişler... Bir de imkânsızı isteyenler kuşağından olmanın etkisi var sanırım. Mutluyum..

Kaybettiğimi sandığım kalp çarpışları, romantik hayaller, paylaşmanın güzelliği büyülüyor beni. bir rüyadayım... Uyanınca neler olduğunu size gene yazarım...

Nur

Greenham Common Kadınları

Bundan tam on dokuz yıl önce, İngiltere'nin Cardiff kentinde yaşayan otuz altı kadın, nükleer başlıklı Cruise Füzeleri'nin, NATO'nun kararı uyarınca ABD denetimindeki Berkshire Askeri Hava Üssü'nde konuşlandırılacağını öğrenince, bunu önleyecek bir şeyler yapmak gerektiği düşüncesiyle, Greenham Common'daki üsse doğru yola çıktı. 28 Ağustos'ta başlayan 110 millik yürüyüş 5 Eylül 1981'de sona erdi. Anlatıldığına göre, kadınların üsse ulaştıkları gece Hava Kuvvetleri Komutanı, ayazda titreşen gruba duyduğu nefreti gizlemeden, "Bana göre hava hoş, dilediğiniz kadar kalabilirsiniz burda" , demişti. Kucağında bir yaşındaki oğluyla Greenham Common'a gelen ve o tarihte yirmi dokuz yaşında olan Sue Lent, "Ne yapacağımızı bilmiyorduk; çadır kurma fikri o anda geldi aklımıza. Sadece birkaç gün için gelmişken, eğer vetkililerin sözünüze kulak vermesini istiyorsak, kalmanız ve bir hayli gürültü çıkarmanız gerektiğini fark ettik," diyor.

Üssün ana girişinin önünde, önce geçici olarak kurulan çadırlar, bir süre sonra sadece kadınların nöbet tuttuğu bir barış kampına dönüştü: Greenham Common, erkek egemenliğindeki nükleer silahlar dünyasına karşı direnen kadınlar için bir simge, bir eylem merkezi olmuştu. Sonraki aylarda üssün dokuz millik çevresinde çok sayıda barış çadırı kuruldu. Erkeklerin kampa alınmayışına başlangıçta muhalefet edildiyse de, Greenham Common Kadınları'nın kararlılığı, yaratıcılığı ve gücü karşısında bu muhalefet çok geçmeden eridi. Zaman zaman üsse girmeyi bile beceren kadınlar, kendilerini tel örgülere zincirleyerek, üsse girip çıkan araçların önüne yatarak dünyanın dikkatini nükleer silahların yarattığı tehlikeye çekmeyi başardı.

14 Kasım 1983'te ilk Cruise Füzeleri'nin üsse konuşlandırılacağını öğrenen kadınlar, İngiltere'nin dört bir yanından kampa akın etti. Kulaktan kulağa haber salınarak, "black cardigan"* larıyla (kerpetene verilen kod adı) üsse gelmeleri istenmiş, yüzlerce kadın ani bir baskınla ellerindeki bu aletlerle beş mil uzunluğundaki tel örgülerde gedikler açmıştı. Ağırlıkları 1200-1800 kg. arasında değişen, 6.5 m. uzunluğundaki füzelerin üsse taşınmasını önlemek için yollarda acemice kazılan çukurlar ise pek işe yaramamış, ancak bu cansiperane eylemler dünya kamuoyunda geniş yankı uyandırmıştı.

Kadınlar şiddete baş vurmadan nükleer silahlardan kurtulmakta kararlıydı. O tarihte kamptaki sayıları 30 bini bulmuştu. Basının düşmanca tutumuna ve olayları çarpıtmasına, ikide bir yapılan baskınlara, onur kırıcı aramalara, şiddetin eksik olmadığı tahliye girişimlerine rağmen eylem alanlarını terk etmediler. Sayıları bazen parmakla sayılacak kadar azalsa da dirençleri asla kırılmıyordu. Aralarında çocuklu kadınlar bile vardı. Soğuk Savaş'ın hâlâ sürdüğü 80'li yıllarda nükleer silahların sınırlandırılması mücadelesinde çok özgün bir rol oynadılar.

Füzeler Amerika'nın Yolunu Tutuyor

5 Mart 1991'de, protesto hareketinin onuncu yılında, kadınlar kararlı mücadelelerinin ödülünü aldılar: ABD Hava Kuvvetleri'nin 501. Taktik Füze Bölüğü'ne ait 96 Cruise Füzesi'nin sonuncusu da Amerika'nın yolunu tuttu. 30 Eylül 1992'deyse ABD Hava Kuvvetleri (USAF) Greenham Common'ı terk etti. Nükleer füzelerin ülkelerinde konuşlandırılmasına karşı çıkan kadınlar, bundan sonraki yıllarda da nükleer tehdide karşı mücadelelerini sürdürmeye devam etti. Amaçları, silahlanma yarışının körüklediği, yoksulluğa ve şiddete yol açan iktisadi sömürünün boyasını meydana çıkarmaktı. Bunun için birden çok cephede mücadele etmek ve güçleri birleştirmek gerekiyordu. Ülkeleri şiddete, nükleer silahlara, ırkçılığa karşı birleşik, bağımsız bir mücadele yürütmekti.

Barışçı kadınlar, kamp hayatının gelecek yıllarda da sürdürülmesinin pek anlamı kalmadığının bilinciyle, 5 Eylül 2000'de eylem alanlarını terk etmeye karar verdi. Kampın üç gediklisinden biri olan ve 1983'ten beri bir karavanda yaşayan yetmiş iki yaşındaki Sarah Hipperson, "Amacımıza ulaşamasaydık, hüzünlü bir ayrılış olacaktı bu" diyor. "Oysa Greenham Avrupa'da barış amaçlı kullanıma açılan yegâne nükleer üs.

Kadınlar, bir zamanlar tel örgüleri kesmekte kullandıkları kerpetenleri Greenham Common anısına bir anıt yapmak için açık artırmaya çıkardılar. Kamptan, yıllardan beri dudaklarından eksik olmayan protesto şarkılarıyla ayrılırken, Greenham Common'ın militan ruhunun gelecek günlerde de yaşatmakta kararlıydılar. Amerikan militarizmi dünyayı hâlâ eskisi gibi kasıp kavurduğuna göre işleri bitmiş sayılmazdı.

Derleyen,
Beril Eyüboğlu

*Türkçesi: Siyah Hırka

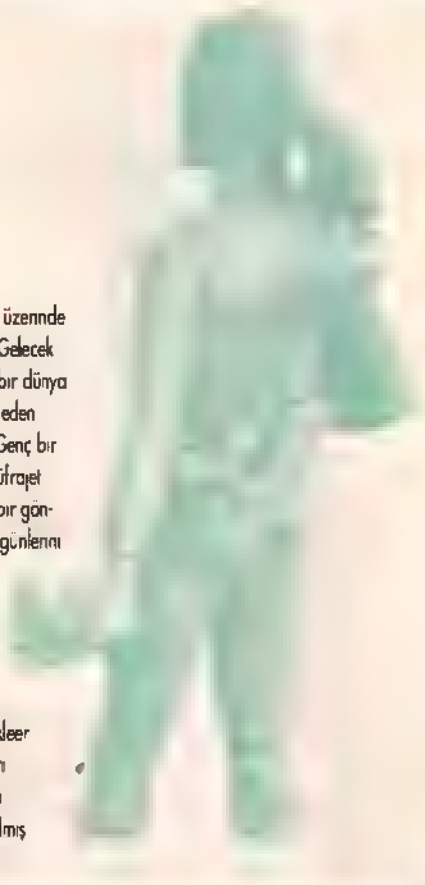

Uzun tartışmalar sonucu üzerinde anlaşılan anıtın maketi. Gelecek kuşaklara daha güvenli bir dünya bırakmak için mücadele eden kadınları temsil ediyor. Genç bir kadın, belindeki zincir süfrajet büyükannelerin anısına bir gönderme, hem de protesto günlerini anımsatıyor. Bir koluyla sıkıca sarıldığı çocuğu kendi doğurmamış belki de. Elinde bir demet diken var. Bu, nükleer silahlara karşı duydukları rahatsızlığı belirtmek için kamp kumandanına verilmiş zamanında.

Füzelerin yasaklanması konusunda kamuoyunu harekete geçirmek için eylem yapmak gerekiyordu

Barış Yürüyüşü, Mart 1981

Fas'ta hukuk kadınlara karşı

Fas'ta, geçtiğimiz Mart ayında, biri Rabat'ta öteki Kazablanka'da olmak üzere, kadınları yakından ilgilendiren iki büyük gösteri yer aldı. Rabat'taki gösteri koalisyon ortağı partiler ve çeşitli kadın örgütlerince aile hukukunu değiştirmek ve kadın haklarını geliştirmek amacıyla düzenlenirken, Allah-ü Ekber nidalarının yükseldiği Kazablanka'daki yürüyüş, "hükümetin kadınları gelişme sürecine dahil etme planı"na karşı çıkan İslami siyasi partilerce örgütlenmişti. Her iki taraf da toplantılarına 500 binin üstünde katılım olduğunu iddia ediyordu.

Meşrutî krallıkla yönetilen Fas'ta bundan bir yıl önce tahta çıkan VI. Muhammed, aile hukukunda reform vaadiyle kadınlara ümit verdi. Zira Fas, uluslararası hukukta BM ile uyum içindeyken, aile hukukunda halen şeriat yasalarını uygulamakta. Dinsel ve feodal geleneklerin güçlü olduğu ülkede, boşanmak için erkeğin kadına "boş ol" demesi yeterli. Bu durumda çocuklar da, ortak mülkiyetin üçte ikisi de kocaya kalıyor. Yeni reform taslağında kızlarda evlenme yaşının 15'ten 18'e çıkarılması, birden fazla evliliğin yasaklanması, boşanma hakkının kadınlara da tanınarak, boşanmanın kadı önünde değil, sivil mahkemelerce sonuca bağlanması, malların eşit paylaşımı ve çocukların geleceğinin güvence altına alınması öngörülüyor. "Ailenin korunması" şiarıyla, kadınların hak taleplerine şiddetle karşı çıkan dinci muhalefet, bu taleplerin Müslümanlık'la bağdaşmadığını, ülkenin geleneksel değerlerine aykırı olduğunu öne sürüyor.

28 milyon nüfuslu Fas'ta işsizlik oranı yüzde 15, şehirlerdeyse bu oran yüzde 24'ü buluyor. Rabat yürüyüşünün koordinatörü Turya Lahreş, "İşsizlik erkekleri eve mahkûm etti, ama onlar hâlâ kadınların ev hizmetlerinde, çocukların sokaklarda ufak tefek işlerde çalışarak elde ettikleri paranın mutlak hâkimi olmaya devam ediyor." diyor. Minnettar olacaklarına, hayal kırıklıklarının öcünü almak istercesine, kendilerine üstünlük tanıyan yasalardan yararlanıyorlar. Kadınlara karşı şiddet benzeri görülmemiş oranda artıyor. Erkeklerin egemenliği eğitimli, meslek sahibi kadınların da en büyük dertlerinden biri. Evlenmek isteyen bir kadın, milletvekili de olsa babasından, o yoksa ağabeyinden ya da erkek kardeşinden izin almak zorunda. Aynı şey seyahat etmek ve iş kurmak için de geçerli. Boşanmış ya da dul ise (babanın ya da erkek kardeşlerin yokluğunda) izin için oğluna müracaat etmesi gerekiyor. Kadınlar hiçbir zaman üstlerini ispat edemiyor. Şeriatın kıskacından kurtulmanın yollarını arayan Faslı kadınlar, ülkelerinin geleneklerine yabancılaşmadan, kimliklerini kazanma mücadelesi veriyor.

Derleyenler,
Lale Aykent Tunçman-Handan Öz

Yugoslavya'da seçimler

Belki de hiçbir şey değişmeyecek

bosna savaşı sonrası karadağ, sırbistan ve kosova'nın bm'ye yugoslavya olarak yaptıkları başvuru kabul edilmemişti. yani seçimin hangi ülkede yapıldığı bile tartışmalı.

milosevic ve markovic

karadağ hükümeti seçimi boykot kararı aldı. kosova'da arnavutlar oy kullanamıyor. yani esas olarak sırpların oy kullandığı bir seçim bu. seçimlerin resmi sonucu her zaman geç belli olur ama yugoslavya'daki seçimlerin gayrı resmi sonuçları üzerinde herhangi bir anlaşma yok. örneğin demokratik muhalefet, ortak adayları vojislav kosturica'nın oyların yüzde 54.05'ini aldığını, buna karşılık milosevic'in oylarını yalnızca yüzde 33.81'ini alabildiğini öne sürüyor.

milosevic'in partisi sps ise oyların yüzde 44'ünü kendilerinin, yüzde 41'ini de muhalefetin aldığını iddia ediyor.

milosevic'in karısının başkanı olduğu ve sps'yle iktidara ortak olan jul ise yaptığı tahminde daha ileri gitmiş: milosevic'e oyların yüzde 53'ünü, muhalefete ise yüzde 31.4'ünü uygun görmüşler!

ayrıca seçimde yolsuzluk yapıldığı iddiaları da var. muhalefetin iddiasını anlamak mümkün: dahası bu doğru da olabilir. milosevic de karadağ yönetimini seçim yolsuzluğuyla suçluyor, çünkü batı yanlısı karadağ hükümeti, bu seçimlerin adil olmadığını söyleyerek boykot çağrısı yaptı, karadağ'da yalnızca sırplar oy kullandılar, ama onlar da karadağ'daki taraftarlarının oy kullanmalarının engellendiğini öne sürüyor. bu arada, kosova'daki arnavutlar'ın oy kullanmalarının engellendiği, sırp azınlığa ise ikişer defa oy kullandırıldığı da iddialar arasında.

ama seçimin üzerindeki "gölge" yalnızca milosevic'in koltuğunu bırakmaya yanaşmayacak olmasından kaynaklanmıyor. başta abd ve avrupalı müttefikleri seçimlerin sonucunu nasılsa "önceden" tahmin ederek, milosevic'in seçim yenilgisi sonrası çekilmemesi halinde çeşitli yaptırımlarını olabileceğini ima ettiler. seçimden sonra rusya hükümeti (oysa milosevic hükümeti, nato bombardımanı sırasında duma'ya katılma başvurusunda bulunmuştu!), avrupa birliği, agit ve bm, daha seçimin ertesi sabahında böyle bir ihtimal karşısında ne yapılacağı konusunda istişarede bulundu. pazartesi günü milosevic'e "uyarılar" birbirini kovaladı. hemen sırbistan sınırında "masum" bir savaş gemisi filosu bulunduran ingiltere'nin işçi partisi kongresinde, milosevic'i, yarattığı hapishaneyi boşaltmaya çağıran bir konuşma yapıldı. milosevic gerçekten de eski yugoslavya'yı bir sırp hapishanesi haline getirdi, ama vojislav kosturica konusunda da olumlu göstergeler yok. kosturica, seçimlerden önce, iktidara gelmesi halinde milosevic'in savaş suçlarıyla yargılanmayacağına söz vermişti, yani bosnalı kadınların hesabı sorulmayacak! ayrıca, sırbistan'ın kosova'ya yönelik politikalarında da bir değişiklik olmayacaktı, o açıdan da fayda yok yani.

nitekim, belgrad'dan yayın yapan ünlü muhalif radyonun yöneticisi veran matic, geçen yaz kendisiyle yapılan bir görüşmede, milosevic'in değişmesinin yetmeyeceğini, yeni bir yönetim anlayışının gelmesi gerektiğini, muhalefetin de tek başlılıktan kurtulması gerektiğini söylemişti. görünüyor ki haklı çıktı, zaten mevcut anayasa, devlet başkanını, inanılmaz yetkilerle donatıyor. bu seçimi kim kazanırsa bunlardan yararlanacak. yugoslav devletinden milosevic'in özel devleti diye bahsedilmesi boşuna değildi.

öte yandan daha bir yıl öncesine kadar dağınık halde bulunan sırbistan muhalefetinin abd'nin büyük maddi desteğiyle toparlandığı da biliniyor. kosturica da seçilmesi halinde "batıyla ilişkileri düzeltmeyi hedeflediğini" belirtmişti. bunun anlamı amerikancılık tabii, yani içeride milliyetçi, dışarıda amerikancı bir hükümet! ama başta savaş ve özelleştirmeler olmak üzere eski yugoslavya'da yaşayanları sefalete boğan politikaların da milosevic'in eseri olduğunu unutmamak gerek.

bu kıyaslama sürer gider, yugoslavya'da önümüzdeki günlerde her şey olabilir: adaylardan ikisi de yüzde 50'nin üzerinde oy alamazsa seçimin tekrarı, milosevic'in olağanüstü hal ilan etmesi, nato müdahalesi, ama olabileceklerin hiçbiri başta kadınlar olmak üzere, yugoslavya halklarının yararına olmayacak.

ayşe düzkan

Bir kadın ressam, bir kadın yönetmen..

Eksik ve yanlış bir film... .

Artemisia...

Eğer bu filmi seyretseydi herhalde şöyle derdi: Bu gözler neler gördü...

Agnes Merlet'in filmi on yedinci yüzyıl başlarında yaşayan bir kadın ressamı gündeme getiriyor... Sinema güçlü bir sanat. Çok etkin bir dili var ve çok yaygın. Ama bir o kadar da sorunlu bir alan sinema. Çünkü popüler sanatların pek çoğu gibi yasat değerlerin üretildiği ve tüketildiği bir alan. Kolay algılanır, genel geçer değerlerin üzerine kurulmuyor çoğu zaman... Bunun en örgütlenmiş hali Amerikan Sineması. Ama bu filmde daha karmaşık bir sorunla karşı karşıyayız. Filmin kahramanı gerçek ve tarihsel bir kimlik. Şöyle ki, Artemisia 1594 yılında bir ressamın kızı olarak dünyaya geliyor. Babası kızının eşsiz yeteneğini keşfediyor ve destekliyor. Artemisia nın babasına yardım ederek başlayan resim kariyeri Orazio Gentileschi'nin çalışma arkadaşı Agustino Tassi'nin öğrenciliği ile sürüyor. Ancak tarihsel belgelere göre Tassi, 1612'de, Artemisia'yı evlilik vaadiyle kandırıp tecavüz etmekten yargılanıyor.

Anlaşıldığı kadarıyla bu olayla ilgili o günün evlilik ve cinsellik töreleriyle bugünkü zihinsel yapının yaptığı okumalar arasında ciddi farklılıklar ve çelişkiler var. Yani bu konunun gerçek boyutunun ortaya çıkarılması o kadar da basit bir iş değil. Tüm tarihsel vakalar gibi yeniden yeniden yorumlanacak karmaşık bir konu. Ancak filmde bu dava, tarihsel verilere uygun olarak yansıtılmıyor. Artemisia bu davada Tassi'nin kendine tecavüz ettiğini öne sürüyor ve bu iddiasından dolayı işkence görüyor. Filmde ise Artemisia tecavüzü reddediyor. Çünkü Tassi'yle birbirlerine çılgınca âşıklar. Boylece film boyunca anlatılan "büyük aşk" mahkemede çekilen onca acıya rağmen, kararlı bir biçimde engellere karşı direniyor... Artemisia bu yıllara rastgelen ilk resimlerinden birinde, dönemin pek çok ressamının işlediği, genç evli bir kadının baştan çıkarılışını konu alan "Susanna ve Yaşlı Adamlar"da farklılığını ortaya koyuyor. Artemisia, resminde yaşlı adamlar tarafından huzursuz edilen sıkıntı içinde genç bir kadın figürü çizıyor. Ve bu resim Artemisia nın hayatın, yani ona baskı uygulayan babası ve ustasının olumsuz etkilerini tasvir eden bir resim olarak yorumlanıyor. Gene bazı kaynaklar bu davayı, babayla ustanın genç yetenekli bir kadın ressam üzerindeki hak mücadelesi olarak yorumluyor. Başka bir araştırmacıya göre bu dava genç kadının yolundaki engellerin kalkmasını, bir ressam olarak saygınlık kazanmasını sağlamış... Artemisia Gentileschi, ailesinin diğer üyeleri, babası ve erkek kardeşiyle birlikte Carravagio'nun önderlik ettiği naturalist akımın usta bir izleyicisi sayılıyor. Ama ilk çalışmalarından itibaren göze çarpan özelliği, Batılı resim geleneğinin kadını erkeğin gözüyle, seyirlik ve zevk alınan cinsel nesneye dönüştüren imajını değiştirip buna daha gerçekçi bir içerik kazandırması. Kendisi de erkek olan ressam da, seyreden ve satın alan erkeğin bakışına hitap etmek üzere kadını resmeder. İşte Artemisia genç yaşından itibaren ortaya çıkan kuvvetli yeteneği ve algısıyla bu geleneğin farkında olan ve ona karşı bir üslup yaratan bir ressam

Bu davadan sonra bir ressam olarak saygınlık kazanıyor, filmde gösterildiği gibi babasından ayrılıyor ve Floransa'ya gidiyor. Zengin bir Floransalı ile evlenip bir çocuğu olduğuna dair bilgiler var. Daha önce kabul edilmediği Akademi'ye kabul ediliyor. Yukarıda sözünü ettiğimiz gibi Artemisia'nın davadan sonra üzerindeki baskılardan kurtulduğu ve hayatının yaratıcı ve saygın bir dönemine girdiği görülüyor. Sonraki yıllarda üzerinde çalıştığı, kadın bakışı ve enerjisini yansıttığı temalardan en önemlisi, Judith adlı kadının, düşman ülkenin generalini baştan çıkarıp öldürmesini anlatan bir Tevrat öyküsü. Artemisia, "Judith in Holofernes'in Kafasını Kesmesi" başta olmak üzere pek çok Judith öyküsü resmediyor. Kadının gücü ve cesareti üstüne kurulmuş bir öyküyü konu alan bu resimlerden özellikle Judith'in generalin kafasını kesmesini resmeden tablo, Caravaggio nun güçlü etkisini taşıyor ve yaşanan olayın vahşetini, aynı zamanda kadın kahramanların kararlılığını ve korkusuzluğunu etkili bir biçimde yansıtıyor... Yönetmen Agnes Merles ise bütün bunları anlatacağına Artemisia yı çaylak bir genç kız olarak yorumlayıp, Tassi yi de profesyonel bir Romeo gibi göstererek bu konuda yapılabilecek en kolay şeyi yapıyor. Oysa görsel bir alanda yerleşik algıyı kadınlar lehine ters yüz eden bir kadını anlatıyor. Görsel bir dil olan sinemayı kullanarak anlatıyor. Pek çok kadın araştırmacının da üzerinde çalışmalar yaptığı, pek çok bilinç, duyarlık ve bilginin biriktiği bir alanda, üstelik sadece Artemisia nın resimleri bile çok şey anlatırken, yönetmen Merles, "Yalnızca seni sevdim . Seni kaybetmemek için yalan söyledim... sözleriyle şekillenen sıradan bir aşk hikâyesi anlatıyor, sıradan ve sığ aşk ideolojisini yeniden üretmekle yetiniyor. Artemisia bu filmi seyretseydi herhalde şöyle derdi: Bu gözler neler gördü . Oysa Agnes Merlet kendi yarattığı Artemisia ya şöyle dedirtiyor: "Bu resmin arkasında pek çok acı var". Bu pek ucuz bir yol. Çünkü filmde sadece kerameti kendinden menkul aşk acısı var. Agnes Merlet meseleyi basitleştiriyor, udirgiyor. Artemisia nın resminde yaptığı çok temel yenliğin sözünü bile etmiyor. Artemisia nın resimlerindeki kararlı, acı çeken, korkusuzca intikam alan, güçlü kadınları göstermiyor. Onun diğer ressamların çiçekler böcekler ortasında bir kelebek olarak resmettiği kadın tasvirlerini, neden dört duvar arasında sıkışan kadınlar olarak resmettiğini sorgulamıyor. Oysa neler anlatabilirdi. Anlatmıyor. Çok daha şiddet, çok daha acı ve karmaşık bir hayatın ortasında filizlenen bir yaratıcılığı araştırabilir, bize hayat ve kadınların hikayesi ile ilgili daha çok soru sordurabilirdi. Merles, Artemisia nın yarattığı eserlerin karakteristiği ve üslubu çok temel farklılıklar içerirken, filminde Tassi'ye doğada resim yapmanın inceliklerini anlattırıyor. Artemisia da hayran hayran âşık olduğu erkeği dinliyor. Oysa tarihte ilk kez Artemisia, kadın güçlü bir karakter olarak resmediyor. Aktif erkek/seyredene pasif kadın/seyredilen arasındaki geleneksel-

leşmiş ilişkiyi yok ediyor. Böylece resme yeni bir içerik vermiş oluyor. Ki bu yenilik, bugün için hayatımızda aslında temel bir öneme sahip. Görsel bir kültür içinde yaşıyoruz. Ve Batı resminin seyirlik kadın imgesi. Batılı resim geleneğinin kadın zevk aracı olarak dikizleyen yaklaşımı. John Berger in ünlü denemesi *Görme Biçimleri*'nde açıkça anlatıldığı gibi, özellikle reklamlarda, ticari Amerikan sinemasında, pornografide pervasızca, büyük bir utanmazlıkla yeniden üretiliyor. Gelenek, geç kapitalizmin güçlü teknolojik araçları ve kültürüyle daha da güçlenerek sürüyor. Dolayısıyla bu çok önemli bir konu. Bir kadın yönetmenin, bu önemli kadın ressamın gerçekliğini ve geleneği sarsan yaratıcılığını gözardı etmesi çok yazık olmuş doğrusu.

Necla Algan

bir diyalog örneği de bizden

Tecavüzden hüküm giymiş erkek ile biri feminist dört kadın yazarın verimli sohbetleri

"Edebiyatla ilgilenen bir erkek edebiyatla ilgilenmeyen bir erkekten tabii ki çok farklı... Bu onun genel yaşamına da yansıyor. Edebiyatçı erkek, o erkeksi yaşam tarzını bir biçimde törpülemiş. Çünkü geleneklerden bir anda kopamazsınız. O anlamda edebiyatla uğraşan erkekler duyarlılar..." Genç kuşak kadın edebiyatçılarımızdan birine ait bu sözler, içeriğine pek katılmasak da hiç de kulağa kötü gelmiyor. Peki nerede söyleniyor bunlar? Aylık kültür ve edebiyat dergisi *E*'nin Ağustos sayısında yapılan bir söyleşide .

Söyleşinin başlığı "Kadın öykücülerle Bir Yaz Günü Sohbeti"... Yukarıdaki sözler edilirken karşıda bulunan ve kadın edebiyatçılarımızı sorularıyla terleten erkeklerden biri de, tecavüz suçundan yargılanıp, hafif bir ceza ile sıyıran Metin Kaçan. Şaşırmadınız biliyorum. Ben de öyle ...çok kızdım, sinirlendim ama şaşırmadım. Beş kadın öykücümüz (bunlardan biri kendini feminist olarak tanımlıyor) Sultanahmet Parkı'nda gün boyu anlatıyorlar: kadın duyarlılığı, kadınlık deneyimleri, feminizm, kadın yazar dayanışması, otoriteye karşı isyan... Sözler hep orada hep öyle duruyorlar benim için artık. Söylem gerçekleri bu kadar boğabilir...

Söyleşi sırasında Metin Kaçan'ın yüzünde gergin bir ifade var... Ama bittikten sonra çekilen fotoğrafta ağzı kulaklarında... Eeee, az başarı değil... Editörün, "beş güzel kadın" diye takdim ettiği kadın yazarlarınız da gülüyor objektife, allah neşelerini bozmasın.

"Kadınlar duyarlıdır, otoriteye isyan ederler" filan diye sözler ettiğinizde, istediğiniz kadar özgürlükçü olun, başka kadınlar adına da konuşuyorsunuz demektir... Ve bu sizi ait olduğunuz grubun çıkarları doğrultusunda bir şeyler yapma yükümlülüğü altına sokar... Bu politikada da böyledir, edebiyatta da, tarihte de... Kadınları önce alıp, sonra genelleyip, sonra da istediğim gibi yoğurabilirim, ben edebiyatçıyım diyorsanız, iş değişir.- kadın duyarlılığına sahip arkadaşlarınızdan elbette böyle bir duyarsızlık beklemiyoruz-

Feminizm söylem değil

Ama galiba belki bu kadın duyarlılığı hakkında biraz bir şeyler söylemek gerek. Kadın duyarlılığı yalnızca yaprağın üstündeki tırtılın gözyaşlarını görüp onunla birlikte ağlamak değil herhalde. Bizim dışımızdaki kadınların bu toplumda cinsiyeti nedeniyle uğradığı saldırıyı, çektiği ıstırabı hissedebilme ve bunlara karşı tutum geliştirme halidir daha ziyade...

Feminizme gelince... Bu sözcük, son dönemlerde bir kimlik özelliği olarak değerlendirilir oldu. Seksen adet kimliğinizden sadece biri... Sosyalist kimliğiniz, sendikacı kimliğiniz, feminist kimliğiniz, yazar kimliğiniz... Sanıyorum arkadaşlarınız yazar kimlikleri nedeniyle Türk edebiyatı açısından son derece yararlı bu sohbeti gerçekleştirdiler... Feminist kimlikleri o sırada çalışma odasının bir yerlerinde kalmıştı zahir. Mümkündür, Oysa feminizm ne bir kimlik biçimi, ne teori, ne söylem. O, kadın kurtuluş hareketinin ideolojisi. Bir politikayı, bir tutumu, bir eylem biçimini tarif ediyor. Feministim demekle bitmiyor iş... Bunu eylemle, tutumla da göstermek lazım. Yapılması gereken çok bir şey değil esasında, sadece empati kurmak... Çünkü her an, her kadın tecavüze uğrayabilir bu toplumda... Türk adaletine güvenenlere selam gönderen Güneş K. sizin adaletinize de selam göndermiyorsa, bence inceliğinden... Ama başka kadınlardan veya feministlerden aynı türden bir duyarlılık beklemeyin....

Fatma Özmen

Söyleşiden önce
Erkek yazarın yüzünde tedirgin bir ifade var

Söyleşiden sonra
Erkek yazarın rahatladığı yüzünden okunuyor

Feminist Ansiklopedi

Hazırlayanlar: Handan Koç Şöhret Baltaş

B

Becermek:(argo) Erkeğin aktif cinsel ilişkide bulunması.

Beden politikası: Kadın hareketi, kadın bedeni ile ilgili olarak oluşturulmuş patriyarkal yargı ve kararlarla mücadele eder. Doğum kontrolü hareketi buna bir örnektir. Kadınların bedeni erkeklerin ve kapitalizmin çıkarlarına uygun bir ideolojiyle denetlenir. Simone De Beauvoir *İkinci Cins*'te şöyle yazar: "Demek ki kadının herşeyden önce genç ve sağlıklı olmasına bakılacaktır, çünkü erkek kollarına aldığı şeyin ölümlü olduğunu unuttuğu an kendinden geçip coşabilir. Hatta daha çoğunu, sevgilinin güzel olmasını ister. Güzellik ülküsü değişkendir, bununla birlikte kimi zorunluluklar kalıcıdır. Bunların en başında sahip olmacak kadının vücudunun bir nesnedeki kıpırtısızlık ve edilgenliği taşıması gelir. Erkek güzelliği vücudun etkin işlere uymasıdır, güçtür, hareketliliktir, kıvraklıktır. Kadın güzelliği konusunda aynı ölçülere ancak kadını bir erkeğe değil devlete bağlayan, ona öncelikle ana gözüyle bakıp aşka yer vermeyen Sparta, Faşist İtalya, Nazi Almanyası gibi toplumlarda rastlarız. Ama kadın bir mal gibi erkeğe teslim edildiği zaman , beriki ondan etini olanca yapaylığıyla kendisine getirmesini ister."

Bekâret: Duhule (penetrasyon) dayalı cinsel ilişkide bulunmamış olmak erkeklerde bir eksiklik, kadınlarda erdem sayılır.

Bekâret Zarı: Hymen, Dölyolunun önünde bulunan, her kadında değişik biçimi olan zar. Varlığı daha önce cinsel ilişkide bulunulmadığının kanıtı olarak görülür. Bir kadının gerdek gecesinde bakire olup olmadığını çarşaftaki kan lekesine bakarak kontrol etmek Türkiye'de yaygın bir gelenektir. Kanamayan gelin evine geri gönderilir. Damadın birleşmeyi gerçekleştirememiş olması yine gelini zor durumda bırakır. Bu geleneksel yapının dışına çıkıldığında bile, erkekler evlendiği kadında bekâret arar. Bir erkek kızlık zarını "bozduğu" kadına sahip olduğunu hisseder. Zarların yapısı değişiktir. Bu yüzden hiç cinsel ilişkide bulunmadığı halde "ilk gece" kanaması olmayan kadınlar büyük sorunlar yaşar. Genç kadınlar evlilik öncesi anal ilişki veya başka ilişki biçimlerini bekâret zarlarını korumak için tercih ederler. Kadınların evlenebilmek için zarlarını diktirme yoluna gittikleri de görülmektedir.

Berdel: Kız değiş tokuşu. Evlenmeye ilişkin bir Kürt geleneği. Burada para yerine bir kız verilir. Bir damat adayı, gelin alacağı kızın erkek kardeşine kendi kız kardeşini gelin olarak verir. Bu değiş tokuşta kararlar babalarca alınır.

Feminist ansiklopedi

Beş: (argo) Pasif eşcinsel erkek. (Osmanlıca rakamlarda 5 sayısı "O" biçimindedir)

Beyaz çıkmak: (argo)(Gelin) gerdek gecesinde kanaması olmamak. (Kızlık zarının esnekliği veya daha önce giderilmiş olması nedeniyle)

Bıyık: Üst dudak üzerinde çıkan kıllar. Kadınlarda hoşgörülmez. Erkek bıyık biçimleri dönem modalarına göre değişir. Bıyık hem erkeklik sembolü olarak yüceltilir, hem de Doğululuk olarak horlanır. Statü veya politik görüş simgesi olarak da değeri olan bir erkek süsüdür. Mesela Zülfü Livaneli devrimci türküler söylediği dönemde yanlardan uzantısız, dudak üstünde serbest bıraktığı bıyıklarını, ülkemizdeki "yeni avrupacılık" döneminde kesmiştir. Yine faşist milletvekilleri geçmişlerini unutturmak için değil sarkık bıyık bırakmak, bütün bıyıklarını kesebilmişlerdir.

Bıyıkları terlemek: Erkek çocuklarının büyürken bıyıklarının çıkması. Erkekliğe geçişin belirtilerinden biri olarak görülür.

Bızır: Klitoris. Kadın cinsel organının üst kısmında bulunan bir zevk organı. Oyuklu iki bölümden oluşur ve küçük dudakların bızır geni denen bir kıvrımıyla yönlendirilir. Anatomik yapısı ve zevk verici özelliği çok aşikâr olan bu organ toplum ve tıp bilimi tarafından çok uzun süre görmezden gelinmiştir. İkinci Dalga Feminizm'in kadınların bedenleri üzerindeki denetim hakkına yönelik mücadelesinin sonuçlarından biri kadınların, sadece erkeklik organının içlerine girmesiyle cinsel olarak doyuma ulaşmadıklarını ilan etmeleri olmuştur. Kadınlar bızırları uyarılarak kısa sürede zevk elde edebilirler.

Bilinç yükseltme grubu: Az sayıda kadının biraraya gelerek ve çeşitli öznel kadınlık durumlarını politik bir bağlamda irdeledikleri gruplar. Bilinç yükseltme, pratik alternatif tedavi tekniklerinden ödünç alınıp kadın kurtuluş hareketi tarafından, devrimci bir araç olarak dönüştürülmüştür. 1970'li yıllarda ABD, Kanada, İngiltere ve Avustralya gibi ülkelerde çok yaygınlaşmıştır. Türkiye'de 80'li yıllarda bazı feministler, bilinç yükseltme gruplarında bir araya geldiler. Bu gruplarda kadınlar kendi tecrübelerini tartışıp yeniden değerlendirirken, gözden geçirilen deneyimlerin yerine ne konması gerektiği hakkında da konuşurlar. Çok güçlü bir ağ yapılanmasına olanak sağlayan bir çalışma biçimidir. Çünkü esnek, girişilmesi kolay, düşük maliyetli ve eşitlikçi bir biçimde sürdürülmeye uygundur. Kadınların deneyimlerinde nelerin ortak olduğu konusunu ele almada başarılı olan bilinç yükseltme, farklılıklar karşısında çaresiz kaldığı ve çatışma durumlarında çok kolay dağıldığı için eleştirilmiştir. Her küçük grup bilinç yükseltme grubu değildir. Toplumsal bir devrimin hayalini kuran bütün akımlara ilham veren bilinç yükseltme grupları dönem dönem cinsiyetçiliğe karşı olan erkekler tarafından da oluşturulmuştur.

Uçuş korkusu: yeniden

On yıl sonra Erica Jong'un Uçuş Korkusu romanını yeniden okudum.

Erica Jong'un *Uçuş Korkusu* adlı romanını ilk kez okuduğumda yıl 1990'dı. On dördüncü yılını bitiren birinci evliliğim can çekişiyordu. Bu can çekişmenin yeni bir "ben"in doğum sancıları olduğunun henüz farkında değildim. Erica Jong'un bu romanı bana, kadınların dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar bağımsız kimlik kazanma mücadelelerinde benzer sancıları yaşadığını öğretti.

Romanı aradan on yıl geçtikten sonra yeniden okudum. On yıl içinde yaşadıklarım, romanda farklı noktaları keşfetmemi sağladı. Kadınların kendilerine erkeklerden bağımsız bir kimlik edinme mücadelesinin uzun yıllar alabileceğini, korkulardan kurtulup özgüvene sahip olmanın öyle kolay olmadığını yaşayarak öğreniyordum ben de.

Erica Jong Amerika'lı bir şair aslında. *Uçuş Korkusu* ilk romanı. 1973 yılında yayınlanmış ilk kez. Ülkemizde ise ilk kez E Yayınlarından. 1976'da yayımlamıyor. Benim elimdeki baskı dokuzuncu. Yıl 1989.

Romandaki süreç 1960'lı ve 1970'li yıllar. Romanın geçtiği ülke Amerika, ama bizim yaşadıklarımıza öyle benzer şeyler anlatıyor ki yazar, okuyunca şaşıp kalıyorsunuz.

Amerika'da kadın olarak doğmanın bahtsızlığını şöyle ifade ediyor Jong: "İnsan aşk şarkılarıyla, yıldız fallarıyla, Hollywood'dan yayılan dedikodular, makyaj malzemeleri reklamlarıyla büyür, hep bu nimnileri diüler. O 'gelişmiş' ülkenin reklam şirketleri de garip ilahiler okur, ne gülünç nakaratlar uydurur yarabbi... Bütün bu reklamların, yıldız fallarının ne demek istediğini anlamak zor değildir. Kısacası kendinize iyi bakarsanız, saçınıza başınıza, kirpiklerinizle memelerinize, gövdenizden çıkan kokulara, koltuk altlarınızla kasıklarınızın temizliğine, sizi rüyalar ülkesinde yaşatacak, ilelebet mutlu edecek, yakışıklı, güçlü kuvvetli bir erkekle tamşır bütün istediklerinizi elde edersiniz.." (S.20-21)

Bizler ve kızlarımız da böyle şartlanarak büyümedi mi bu ülkede? Korkularla, güvensizliklerle. Babadan sonra hangi erkeğe sarılmalıyım kavgısıyla. Prenslerimizi bulduğumuza inanarak gencecik yaşlarda evlilikler yaptık.

Jong neden evliliklere inildiğini şöyle açıklıyor: "Evlilik motifi bütün düşlerimde büyük rol oynar. Bir erkekten ayrılmayı tasarlarken bir başka erkeğe bağlanmayı umarım her zaman. Başı boş bir teneke gibi dolaşamam, bağlanacağım bir liman bulmak zorundayım. Bulamazsam sahipsiz köpeklere dönerim: Kişilikten yoksun, rengi belirsiz, köksüz. Evliliğin yararı, zarardan kâr etmektir. Erkeklerin yönettiği bir dünyada bekâr kadının durumu öyle acıklıdır ki insan her şeyi göze alır. Evlenmeyi bile göze alır. Evlenmekle birazcık rahata kavuşacağını umar. Erkekler kadınların yaşantısını öyle dayanılmaz bir hale getirmişlerdir ki, kadın kötü bir evliliğin hiç yoktan iyi olduğuna karar verir. Erkek milletinin gösterdiği en büyük

nstalık buradadır. Bekâr kadın bir yandan ekmeğini kazanmak için didinip durur, bir yandan da istemediği erkeklerin tuzağına düşmemek için çırpınır." (S.117)

Ülkemizde yaşanan evliliklerin çoğunun mutsuzluklar yarattığı halde neden bitirilmediğini anlamak zor değil. Kadınlar korkuyor. Yalnız kalmaktan, güçsüz, korunmasız olmaktan korkuyor. Babasız çocuk büyütmekten, kendi ekmeğini kazanamamaktan, başka erkeklerin tuzağına düşmekten korkuyor. Kimliklerini oluşturamamaktan korkuyor.

Jong bu korkuları 'uçuş korkusu'na benzettiğinden romanının adını *Uçuş Korkusu* koymuş. Oysa korkular bir yenilebilse, yaşam tüm güzellikleri ile beliriverecek karşımızda. Tıpkı uçak havalandıktan sonra pencereden baktığımızda dünyanızın müthiş güzelliğini bir kez daha keşfeder gibi, yaşamı yeniden ve bütünsel algılayabiliyorsunuz. Tabii pencereden görünen güzelliğin 'uçuş korkunuz' yoksa farkına varabiliyorsunuz. Kadınların özgür, bağımsız kimlik elde edebilme mücadeleleri yüz yıllardır sürüyor aslında. Her ülkede, her kentte, he işyerinde, her ailede. Her ülke kendi koşullarını dayatmasına rağmen kadınca bir sağduyu ve cesaretle kadınlar yaşamlarını sorguluyorlar artık.

Erica Jong'un romanını bir kere olsun okumalarını tüm kadınlara öneriyorum.

Yazıyı yazan okurumuz, adını belirtmeyi unutmuş. Bizlerle iletişim kurarsa sevinirız. *Pazartesi*

Birikim'ciler islam ve kadını tartışıyor

Birikim Dergisi'nin Eylül sayısı "İslam kadın ve özgürleşme" başlığını taşıyor. Bayram değil, seyran değil diye düşünmüştüm önce ama abilerimiz bağlamı koymuşlar; üniversitelerin açılmasıyla birlikte türban meselesi yine gündeme gelecekmiş. Ayrıca da İslam ve kadın konusu her durumda popülerliğini korurmuş. Onlardan daha iyi bileneviz tabii. Şunun şurasında kadın konusunda birikimimiz ne ki? Dergide yer alan yazıların çoğu erkekler tarafından kaleme alınmış. O tarafın veya bu tarafın erkekleri... "İslam da kadim erkek egemen tasavvurun (gerçeklik değil de tasavvur!) egemenliğini sürdürmek için baş vurduğu bir araç olarak ele alabiliriz" biçiminde cümleleri erkeklerin ağzından işitmek tuhaf oluyor. Tek Cihan Aktaş var aralarında kadın olarak. Hidayet Şefkatli Tuksal da türbanlı kadınlar adına konuşuyor ama o yalnızca kendisiyle röportaj yapılan biri. Söyleşiyi Ruşen Çakır gerçekleştirmiş. Ama Cihan Aktaş'ın yazısı da, Hidayet Şefkatli Tuksal'ın saptamaları da İslamcı kadınların kendi durumlarıyla ilgili 28 Şubat sürecinde siyasi oportünizmin en yetkin örneklerini sergileyen İslamcı erkeklerle bir hesaplaşma sürecine girdiklerini gösteriyor. Cihan Aktaş, "Bacıdan bayana" isimli yazısında şöyle bir saptama yapıyor örneğin. "Gerek islamcıların, gerekse kemalistlerin toplumsal tasarımlarında bedeli ödeyen, ödemesi istenen hep kadınlardı." Bu tespit kadın kurtuluşunun başka toplumsal tasarımlar içinden gerçekleşemeyeceğinin altını çizmesi açısından önemli. Tespit, bağımsız bir kadın politikasına vurgu yapıyor gibi. Ama bu islam içinden nasıl gerçekleştirilebilir onu bilemeyeceğim. Çünkü yalnızca bugünün değil dünün islamı da özünde erkek egemen bir toplumsal tasarım. Aktaş'ın yazısından, soldaki ve Müslüman kesimdeki kadınların "bacı" olarak yaşadıklarında çok büyük farklılıklar olmadığını anlıyoruz. İki kadının en fazla tepkilerini çeken nokta da türban mücadelesi veren kadınların ev içlerine sürüldükten sonra Müslüman kesimde başı açık kadınlara onların temsiliyetinin devredilmesi... Doktora tezinde Hazreti Muhammed'e atfedilen rivayetlerdeki kadın karşıtlığını işleyen Hidayet Şefkatli kendisine feminist denilmesinden rahatsız olmadığım dile getiriyor. Şefkatli'nin "Kuran'da ataerkil fonun varlığını fark ettim." cümlesi ise işin özüne ilişkin bir tartışmaya işaret ediyor gibi... Cihan Aktaş, "bacı" kimliğine dönüşümünü verirken türbanlı kadınlar arasındaki sınıfsal farklılığının altını çiziyor ve şöyle yazıyor. "Her başörtülü bir değil; her başörtülü de bacı dönemini yaşamadı. Beş yıldızlı otellerin marka başörtüleri ve üzerine şapka geçirilerek hoşgörü dilenen başörtülerle, mezuniyet törenlerindeki birincilikleri gasp edilen, sözde İslami şirketlerde başörtüsünü korumak uğruna iki kuruşa çalıştırılan kızların başörtüleri ayrı." Tüm bunların tartışılıyor olması elbette önemli. Ama bu tartışmanın nereye kadar ilerleyebileceği de tabii ki belli. Feminist cenahtan konu üzerinde yazıp çizen pek çok kadının yer almaması elbette düşündürücü. Birikimciler işi geleneksel yollara döküyorlar demek ki. Birkaç sağlam Birikimci, karıları, sevgilileri ve arkadaşları...

F.O.

nam

• Arşivde, acilen gönüllü yardıma ihtiyacımız var. Gazete kesmek ve kupür yapıştırmak gerekiyor. *Pazartesi*.

• Kitaplı Kahve ciddi olarak çalışmaya niyetli, part-time eleman arıyor. Tel: 0212. 293 66 38

• İlkokula giden kızıma akşam 18.00'den sonra bakacak birini arıyorum. Moda'da oturuyorum. Nesrin. Tel: (0532) 251 34 35

• Selam *Pazartesi* okuyucuları, ailemi iki yıl evvel kaybettim. Yalnız yaşıyorum ve bir sağlık kuruluşunda çalışıyorum. Giderleri paylaşacak ev arkadaşı arıyorum.
Tel: (0212) 218 19 90

KİTAPLI KAHVE

Dört yıldır hem kahve hem kütüphane olarak faaliyetini sürdüren **Kitaplı Kahve**, yaz tatilinin ardından, 2 Ekim'de, yeni bir uygulamayla tekrar açılıyor. Kahvenin bünyesindeki on beş bölümden oluşan kütüphaneden ilk defa bu yıl, dışarıya kitap kiralama hizmeti de verilecek. Kütüphanenin **kadın yayınları** bölümündeki bazı kitap ve dergiler şöyle: ***Pazartesi, Rosa, Jujin*** dergilerinin koleksiyonları, ***200 Jahre Frauenleben und Frauenbewegung in Berlin, Balkan Harbinde Kadınlarımızın Konuşmaları, Çalışan Kadınlar İçin Eylem Programı, Kadınlara Karşı Savaş, Osmanlı'da Kadınlığın Durumu*** vs. vs.

Tel: 0212 293 66 38
Büyükparmakkapı Sok. No:5 Kat:2 Beyoğlu-İst.

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)
Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

Sahibi: Kadın Kültür ve İletişim Vakfı

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Ayşe Düzkan

Ücretli - Tam zamanlı çalışanlar
Ayşe Düzkan, Beyhan Demir, Nevin Cerav

Ücretli - Yarı zamanlı çalışanlar
Beril Eyüboğlu, Handan Koç

Baskı öncesi hazırlık
Nuray Vurgun, Şöhret Baltaş

Görsel Tasarım
Deniz Göktürk

Bu sayıya katkıda bulunanlar
Ayla, Emine, Fatma, Handan Öz, Hatice, Hülya Tufan, Jülide, Kerime, Lale, Minu, Nazmiye, Necla Akgökçe, Necla Algan, Nur, Yelda Yücel

Almanya Temsilcisi:
Hülya Eralp

Çizerler:
Gülay Batur,

Adres: Abdullah Sokak, No:9, Beyoğlu, İstanbul.
Tel / faks: (0212) 292 07 39, 249 59 59, 292 07 47, 244 23 94
e-posta: pazartesidergi@superonline.com
Ankara faks: (0312) 215 34 82
Renk ayrımı: Bay Grafik
Baskı: Mart Matbaacılık Sanatları Tic. ve San. Ltd. Şti.
Dağıtım: Bir-Yay

PAZARTESİ Kadınlara Mahsus Gazete

***Pazartesi*'yi güçlendirmek için daha fazla kadına ulaşmaya ihtiyacımız var. *Pazartesi*'yi en az bir kadına daha satın ya da hediye edin. Daha iyisi abone olun, abone bulun. 10 abone bulana bir kitap veriyoruz.**

Abone olmak istiyorum.

İsim, Soyadı :
Adres :
Semt : İlçe:
Şehir : Posta Kodu:
Telefon (Ev) : (İş):
Abone süresi : 1 yıl ( ) 6 ay ( )
Başlangıç tarihi :

• Türkiye içi: Yıllık 7.500.000 TL, altı aylık 4.000.000 TL. Öğrencilere ve sendikalılara % 10 indirimli
Aboneler için Türkiye İş Bankası Küçükparmakkapı Şb. Hesap No. 1042 / 578076. Beyhan Demir
• Türkiye dışı: Yıllık 75 DM, altı aylık 40 DM.
Döviz hesabı: Handan Koç, Ayşe Düzkan
1. İş Bankası Taksim Şubesi, İstanbul
Hesap No: 1052 / 301000 326575

Abdullah Sok. No:9 80060 Beyoğlu - İst.
Fax: (0212) 292 07 39
e-posta:pazartesidergi@superonline.com

Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu (öğrenci seniz öğrenci belgenizle birlikte) bize gönderin. Biz de size her ay Pazartesi'nizi postalayalım.

BIG BROTHER & THE HOLDING COMPANY

FEATURING

JANIS JOPLIN

WITH ALBERT KING * ALSO TIM BUCKLEY

MARCH 8 - 1968

FILLMORE EAST (Formerly The Village Theatre)

SECOND AVE. & SIXTH ST., N. Y. C. - TICKETS $3.00 - $4.00 - $5.00

"Kadınlar tutunamayanlardır..."

Women is losers adlı şarkısından

Janis Joplin (1943-1970)